

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Mateja Režonja

Mentor: doc. dr. Miro Haček

POLITIČNA PARTICIPACIJA NA LOKALNI RAVNI

DIPLOMSKO DELO

Ljubljana 2008

Zahvaljujem se vsem, ki so mi v času študija
in ob nastajanju diplomskega dela stali ob strani,
še posebej svoji družini in prijateljem.

Posebna zahvala gre tudi mentorju
dr. Miru Hačku za vse koristne nasvete,
strokovno pomoč in pomoč pri pisanju.



IZJAVA O AVTORSTVU diplomskega dela

Spodaj podpisani/-a MATEJA REŽONJA, z vpisno številko 21017467,
rojen/-a 19.10.1982 v kraju MURSKA SOBOTA, sem avtor/-ica diplomskega dela z naslovom:
POLITIČNA PARTICIPACIJA NA LOKALNI RAVNI

S svojim podpisom zagotavljam, da:

- je predloženo diplomsko delo izključno rezultat mojega lastnega raziskovalnega dela;
- sem poskrbel/-a, da so dela in mnenja drugih avtorjev oz. avtoric, ki jih uporabljam v predloženem delu, navedena oz. citirana v skladu s fakultetnimi navodili;
- sem poskrbel/-a, da so vsa dela in mnenja drugih avtorjev oz. avtoric navedena v seznamu virov, ki je sestavni element predloženega dela in je zapisan v skladu s fakultetnimi navodili;
- sem pridobil/-a vsa dovoljenja za uporabo avtorskih del, ki so v celoti prenesena v predloženo delo in sem to tudi jasno zapisal/-a v predloženem delu;
- se zavedam, da je plagiatorstvo – predstavljanje tujih del, bodisi v obliki citata bodisi v obliki skoraj dobesednega parafraziranja bodisi v grafični obliki, s katerim so tuje misli oz. ideje predstavljene kot moje lastne – kaznivo po zakonu (Zakon o avtorstvu in sorodnih pravicah, Uradni list RS št. 21/95), prekršek pa podleže tudi ukrepom Fakultete za družbene vede v skladu z njenimi pravili;
- se zavedam posledic, ki jih dokazano plagiatorstvo lahko predstavlja za predloženo delo in za moj status na Fakulteti za družbene vede;
- je elektronska oblika identična s tiskano obliko diplomskega dela ter soglašam z objavo diplomskega dela v zbirki »Dela FDV«;
- je diplomsko delo lektorirano in urejeno skladno s fakultetnim Pravilnikom o diplomskem delu.

V Ljubljani, dne 16.6.2008

Podpis avtorja/-ice: 

POLITIČNA PARTICIPACIJA NA LOKALNI RAVNI

Politična participacija je dejavnost, kjer posameznik ali skupina vplivajo na izbiranje političnih voditeljev ali oblikovanje ter izvajanje javnih politik. Državljeni Republike Slovenije na lokalni ravni tako lahko sodelujejo preko različnih oblik politične participacije, ki se delijo na konvencionalne (volitve, referendum, članstvo v politični stranki, kandidiranje za voljeno funkcijo, ...) in nekonvencionalne (bojkot, stavke, podpisovanje peticij, ...). Pojavlja pa se tudi na informacijsko-komunikacijski tehnologiji temelječa oblika politične participacije - e-participacija. Sama lokalna demokracija pa se deli na neposredno (izvaja se preko referendumov, zbora občanov in ljudske iniciative) in posredno (preko neposrednih volitev) demokracijo. Na lokalnih volitvah, v nasprotju s parlamentarnimi volitvami, se pojavi fenomen neodvisnih kandidatov. Primerjava med udeležbo na lokalnih, parlamentarnih in predsedniških volitvah nam poda različne rezultate. Kako politično participirajo ženske, nadodnostne manjšine (italijanska in madžarska) ter Romi na lokalni ravni? Vse večji problem politične neparticipacije je neudeležbe državljanov na volitvah tako na lokalnih kot tudi na parlamentarnih volitvah.

Ključne besede: politična participacija, neposredna demokracija, posredna demokracija – volitve, e-participacija.

POLITICAL PARTICIPATION ON THE LOCAL LEVEL

Political participation is an activity, where an individual or a group influence is involved in electing of political leaders or forming and carrying out public politics. Citizens of Slovenia can participate on the local level through different types of political participation such as conventional (elections, referendum, membership in a political party, to stand as candidate on elections, ...) and non-conventional (boycott, strikes, petitions, ...). Lately we are also experiencing a new type of political participation – e-participation, which bases on the information-communications technology. Local democracy is divided to a direct (consists of referendum, meeting of community members and public initiative) and an indirect democracy (consists of direct elections). Local elections, in comparison with national elections, deal with a phenomenon of independent candidates. If we compare electoral participation on local, national and presidential elections can get different results. How do women, national minorities (italian and hungarian) and Romany people participate on the local level? On which type of elections do citizens participate more? We also see a problem with non-political participation – non participation on elections on the local and national level.

Key words: political participation, direct democracy, indirect democracy, elections, e-participation.

KAZALO

1.	UVOD	9
2.	METODOLOŠKO HIPOTETIČNI OKVIR.....	11
2.1	OPREDELITEV PROBLEMA PREDMETA PREUČEVANJA	11
2.2	CILJ DIPLOMSKEGA DELA	11
2.3	HIPOTEZE DIPLOMSKEGA DELA	12
2.4	METODE DIPLOMSKEGA DELA	12
2.5	STRUKTURA DIPLOMSKEGA DELA	13
3.	OPREDELITEV TEMELJNIH POJMOV	14
3.1	LOKALNA SKUPNOST	14
3.2	LOKALNA SAMOUPRAVA	15
3.3	OBČINA.....	16
3.3.1	Občinski organi	17
3.3.2	Občinski svet.....	18
3.3.3	Župan.....	19
3.3.4	Nadzorni odbor.....	19
3.4	POLITIČNA PARTICIPACIJA	19
3.5	NEPOSREDNA IN POSREDNA DEMOKRACIJA	22
3.6	POLITIČNE STRANKE	22
4.	POLITIČNA PARTICIPACIJA NA LOKALNI RAVNI	25
4.1	OBLIKE POLITIČNE PARTICIPACIJE	29
5.	NEPOSREDNA DEMOKRACIJA NA LOKALNI RAVNI.....	34
5.1	ZBOR OBČANOV.....	35
5.2	REFERENDUM	36
5.3	LJUDSKA INICIATIVA	37
6.	VOLITVE IN VOLILNI SISTEM.....	38

6.1	VOLILNI SISTEM V SLOVENIJI NA LOKALNI RAVNI.....	40
6.2	LOKALNA DEMOKRACIJA IN LOKALNE VOLITVE.....	42
6.3	FENOMEN NEODVISNIH KANDIDATOV NA LOKALNI RAVNI.....	46
7.	POLITIČNA PARTICIPACIJA DRUŽBENIH SKUPIN NA LOKALNI RAVNI.....	49
7.1	POLITIČNA PARTICIPACIJA ŽENSK NA LOKALNI RAVNI.....	49
7.2	POLITIČNA PARTICIPACIJA NARODNOSTNIH MANJŠIN.....	51
7.3	POLITIČNA PARTICIPACIJA ROMOV	53
7.4	POLITIČNE STRANKE IN POLITIČNA PARTICIPACIJA NA LOKALNI RAVNI	54
8.	VLOGA INFORMACIJSKO-KOMUNIKACIJSKE TEHNOLOGIJE PRI PARTICIPACIJI PREBIVALCEV	57
8.1	E-PARTICIPACIJA NA LOKALNI RAVNI	60
9.	UDELEŽBA DRŽAVLJANOV V LOKALNEM JAVNEM ŽIVLJENJU	63
9.1	PROBLEMI POLITIČNE PARTICIPACIJE IN VOLILNA NEUDELEŽBA V SLOVENIJI.....	66
10.	ZAKLJUČEK.....	69
11.	LITERATURA.....	72

Kazalo Tabel:

Tabela 4.1: Politična participacija na lokalni ravni – prva raven (v odstotkih)	27
Tabela 4.2: Vrste političnega delovanja ob lokalnih volitvah.....	28
Tabela 4.3: Oblike politične participacije	31
Tabela 4.4: Število neformalnih oblik participacije v slovenskih občinah v letih 2001–2003	31
Tabela 5.1: Število oblik neposredne demokracije v slovenskih občinah v letih 2001–2003.	35
Tabela 6.1: Volilna udeležba na predsedniških volitvah od 1992 do 2007 v odstotkih.....	40
Tabela 6.2: Volilna udeležba glede na velikost občine – primerjava lokalnih volitev v obdobju od 1994 do 2006 (v odstotkih)	44
Tabela 6.3: Razlogi za udeležbo na lokalnih volitvah (v odstotkih).....	45
Tabela 6.4: Delež volilnih glasov za neodvisne kandidate na lokalnih volitvah v letih 1994, 1998, 2002 in 2006.....	46
Tabela 7.1: Primerjava med kandidatkami in izvoljenimi županjami na lokalnih volitvah v letih 1994, 1998, 2002 in 2006.....	49
Tabela 7.2: Delež izvoljenih občinskih svetnic na lokalnih volitvah v letih 1994–2006.....	51
Tabela 7.3: Izvoljeni občinske svetnice in svetniki v narodnih skupnostih.....	52
Tabela 7.4: Izvoljeni romski svetniki	53
Tabela 7.5: Organiziranost slovenskih političnih strank na lokalni ravni v obdobju 1994–2003	56
Tabela 9.1: Razlogi za neudeležbo na lokalnih volitvah (v odstotkih)	67

Kazalo Grafov:

Graf 4.1: Oblike politične participacije na lokalni ravni.....	25
Graf 6.1: Volilna udeležba na lokalnih, parlamentarnih in predsedniških volitvah v Republiki Sloveniji od 1992 do 2007 (v odstotkih).....	39
Graf 6.2: Izvoljene županje in župani po listah kandidatov na volitvah 1994, 1998, 2002 in 2006.....	47
Graf 8.1: Metode participacije lokalnega prebivalstva v praksi.....	59
Graf 8.2: Prisotnost občin na spletu v Republiki Sloveniji 1999–2005	62

Seznam kratic

MELLS – Zakon o ratifikaciji Evropske listine lokalne samouprave

LDS – Liberalna demokracija Slovenije

ZLSD – Združena lista socialnih demokratov

DeSUS – Demokratična stranka upokojencev Slovenije

SDS – Slovenska demokratska stranka

NSi – Nova Slovenija – Krščansko ljudska stranka

SNS – Slovenska nacionalna stranka

SMS – Stranka mladih Slovenije

SKD – Slovenski krščanski demokrati

SLS – Slovenska ljudska stranka

NK – Neodvisni kandidati

KOA – koalicija

SD - Socialni demokrati

1. UVOD

Ob vsakih volitvah ali političnem udejstvovanju se nam porajajo vprašanja, zakaj se prebivalci odločajo za sodelovanje na volitvah ali pri političnem udejstvovanju, kaj vpliva na to, da se posameznik odloči za kandidaturo na volitvah, da odda svoj glas ali pa da se sploh ne udeleži volitev. Prebivalci v posameznih občinah na lokalnih volitvah volijo župana, občinske svetnike ter predstavnike v svete krajevnih, vaških in četrtnih skupnosti. Pri tem na njihov glas vplivajo različni dejavniki, kot so politične stranke, množični mediji, družbene skupine, interesne skupine, prijatelji ...

Obstaja velik sklop dejavnikov, ki vplivajo na aktivnejšo udeležbo posameznikov v javnem ali političnem življenju. Kot izhodišče v diplomski nalogi bom uporabila preprosto definicijo, po kateri se politična participacija »sestoji iz vseh tistih aktivnosti, ki so tako ali drugače namenjene učinkovanju na delovanje in rezultate političnega sistema« (Goel in Horton Smith v Makarovič 2002: 64).

»Participacija državljanov na lokalni ravni predstavlja stvarno možnost vplivanja na odločitve, zmanjševanje razkoraka med vladajočimi in vladanimi, oblikovanje občutka solidarnosti v lokalni skupnosti in drugo« (Brezovšek 2004: 14).

Politična participacija je pri posameznikih vključena v različne dejavnosti, od popolnega nezanimanja do zasedanja politične funkcije v političnih sistemih na različnih ravneh, kot so lokalna, državna ali nadnacionalna. Posamezniki se lahko preko različnih oblik politične participacije prostovoljno odločajo o sodelovanju ali vplivanju na politični proces ter na oblikovanje javnih politik. Politična participacija je na lokalni ravni mnogo bolj pomembna kot na državni ravni, saj na lokalni ravni obstajajo zadeve, ki so prebivalcem blizu, so bolj razumevajoče in se o njih lažje odločajo.

Pojem politične participacije je tesno povezan s pojmom lokalne demokracije. Le-to lahko s teoretičnega vidika razdelimo na dve osnovni participativni obliki: na neposredno lokalno demokracijo, ki vključuje tri temeljne participativne oblike (zbor občanov, referendum, ljudska iniciativa) in posredno lokalno demokracijo, pri kateri gre predvsem za odločanje preko organov izvoljenih na lokalnih volitvah. Poznamo tudi modernejše oblike lokalne demokracije in politične participacije, kot so e-volitve, e-peticije, e-referendum, ob tem pa

velja poudariti, da so klasične oblike lokalne demokracije in politične participacije temeljni pogoji za nastanek modernejših oblik.

Najbolj pomembna in neposredna oblika politične participacije na lokalni ravni so lokalne volitve, kjer lokalni prebivalci izbirajo oziroma volijo svoje predstavnike v občinski svet, med drugim tudi župana svoje občine. Volitve oziroma vrsta volilnega sistema zelo vpliva na izbor in zmago kandidatov na volitvah ter ima tako tudi velik pomen pri politični participaciji.

Haček pravi, da so lokalne volitve osnovni instrument vplivanja prebivalcev lokalne skupnosti na predstavniško telo in druge demokratično izvoljene organe lokalne samouprave, kar je bistvenega pomena, tako za dosedanji kot tudi za nadaljnji razvoj slovenske lokalne demokracije (glej Haček 2004: 35).

Lokalna demokracija je prostor, ki je najbolj dostopen za različne oblike politične participacije, to pa zato, ker vključuje »decentralizacijo moči in možnosti uporabe lokalnih znanj ter njihovega prilagajanja lokalnim potrebam. Zato morajo biti lokalni demokratični procesi odprti, občani pa jih morajo prepoznati kot svojo pravico in priložnost za sodelovanje v lokalnem javnem življenju« (Stoker 1996: 189).

Politična informiranost je eden glavnih dejavnikov vplivanja na politično participacijo, čeprav na lokalni ravni obstajajo še drugi dejavniki, kot je na primer interakcija med posamezniki. Gre za izmenjavo mnenja in medsebojni vpliv. Politična informiranost se širi preko množičnih medijev – radio, televizija, časopis, vendar pa se na področju politične participacije danes uvaja tudi druga možnost informiranosti, to je e-participacija. Uvaja jo informacijsko-komunikacijska tehnologija v dele e-demokracije in e-uprave, da bi čim bolj približala politično participacijo posameznikom.

2. METODOLOŠKO HIPOTETIČNI OKVIR

2.1 OPREDELITEV PROBLEMA PREDMETA PREUČEVANJA

Kot je razvidno že iz naslova diplomskega dela, bom preučevala politično participacijo na lokalni ravni v Republiki Sloveniji. Bolj podrobneje se bom osredotočila na volilno participacijo na lokalni ravni.

Predstavila bom različne oblike politične participacije, ki so razdeljene na konvencionalne in nekonvencionalne oblike. Izpostavila bom razliko med neposredno in posredno demokracijo, prikazala volilno participacijo na štirih dosedanjih lokalnih volitvah ter raziskala fenomen t. i. neodvisnih kandidatov na lokalnih volitvah in zakaj so le-ti na lokalnih volitvah tako uspešni. Predstavila bom tudi politično participacijo posameznih družbenih skupin na lokalni ravni, kot so ženske, narodnostne manjšine, Romi ter v kolikšni meri vplivajo politične stranke na politično participacijo na lokalni ravni.

Eden izmed dejavnikov, ki v zadnjem času precej vpliva na politično participacijo, je tudi informacijsko-komunikacijski faktor, ki preko svojih poddejavnikov vpliva na novo enoto politične participacije, ki se imenuje e-participacija. E-participacijo bom predstavila s strani uporabnosti na lokalni ravni.

Na koncu bom še izpostavila različne probleme politične participacije ter kakšen je problem in dejavniki, ki vplivajo na volilno neudeležbo.

2.2 CILJ DIPLOMSKEGA DELA

Cilj diplomske naloge je preučiti značilnosti politične participacije na lokalni ravni, tako konvencionalne kot tudi nekonvencionalne. Osredotočila se bom, tako na neposredno kot tudi na posredno demokracijo, predstavila pa bom tudi novejši del politične participacije temelječ na informacijsko-komunikacijskem dejavniku. Z primerjavo lokalnih, predsedniških in državnih volitev želim prikazati, kje je večja volilna udeležba. V nadaljevanju želim opisati tudi, zakaj je večja udeležba državljanov pri posrednih kot pri neposrednih oblikah

demokracije. Eden izmed novejših fenomenov na lokalni ravni je fenomen neodvisnih kandidatov. Prikazati želim, zakaj se je število kandidatov pri županskih volitvah povečalo in kaj vpliva na njihov uspeh. Ugotoviti želim tudi razloge ali dejavnike, ki vplivajo na volilno (ne)udeležbo. Spodaj zapisane hipoteze bom tekom diplomskega dela potrdila ali zavrnila še z dejanskimi podatki iz dosedanjih lokalnih volitev.

2.3 HIPOTEZE DIPLOMSKEGA DELA

Preverjala bom naslednje hipoteze:

H1: V primerjavi volilne udeležbe na lokalni in nacionalni ravni je volilna participacija pri državnoborskih volitvah in predsedniških volitvah večja kot volilna participacija na lokalni ravni.

Analizirala bom volilno udeležbo od osamosvojitve Slovenije na lokalnih volitvah in jo bom primerjala z volilno udeležbo na parlamentarnih volitvah in z volitvami za predsednika države.

H2: Udeležba pri neposrednih oblikah politične participacije je nižja kot pri posrednih oblikah politične participacije.

Posamezniki se bolj udeležujejo volitev kot predstavnika posredne demokracije, kakor pa se udeležujejo referendumov, občinskih zborov ali pa ljudskih iniciativ, ki so predstavniki neposredne demokracije.

H3: Z razvojem informacijsko-komunikacijske tehnologije se večja tudi t. i. e-participacija.

Večanje e-participacije lahko ponazorimo z vse več uporabniki interneta, večjim obiskom spletnih strani ter udeležbo na različnih internetnih forumih o lokalnih zadevah.

2.4 METODE DIPLOMSKEGA DELA

Pri raziskovanju in pripravi diplomske naloge sem uporabila več metod:

- **deskriptivna metoda:** sestavljena je iz analize primarnih virov (analiza zakonov in drugih pravnih virov) ter analize sekundarnih virov (kot so zborniki, revije, članki, publikacije) in je uporabljena pri opisu temeljnih pojmov;
- **analiza relevantnih internetnih virov:** kot so rezultati volitev na lokalni ravni in druge različne spletne povezave;
- **primerjalna analiza:** za analizo volitev in volilne udeležbe na lokalni ravni, uspešnost neodvisnih kandidatov ter večanje e-participacije;
- **medčasovna analiza:** analiza zaporednih volitev istega tipa (lokalne volitve, državnozborske volitve, predsedniške volitve).

2.5 STRUKTURA DIPLOMSKEGA DELA

Diplomska naloga je sestavljena iz desetih vsebinskih poglavij, v katerih je zapisan tako teoretični kot tudi empirični del. Prvi del je namenjen uvodu v diplomsko nalogo, drugi del pa je sestavljen iz metodološkega dela (hipoteze, cilji in struktura) diplomske naloge. V tretjem delu bom opisala relevantne osnovne pojme, kot so: lokalna skupnost, lokalna samouprava, politična participacija, neposredna in posredna demokracija, občina ...

Četrty del je sestavljen iz obrazložitve pojma politična participacija in razdelitev le-te na različne oblike, katere so specificirali različni avtorji. V petem delu se bom osredotočila na neposredno demokracijo na lokalni ravni in predstavila iz katerih oblik je sestavljena. Nadaljevala bom s poglavjem o volilni participaciji na lokalni ravni v Republiki Sloveniji, kjer bom opisala kakšne volilne sisteme poznamo na lokalni ravni ter podrobneje predstavila fenomen neodvisnih kandidatov na lokalni ravni.

V sedmem poglavju se bom osredotočila na politično participacijo različnih družbenih skupin, kot so ženske, narodne manjšine, Romi ter politične stranke. V osmem poglavju se bom usmerila na informacijsko-komunikacijski dejavnik in prikazala, kako le-ta vpliva na politično participacijo.

V predzadnjem poglavju bom predstavila udeležbo državljanov v lokalnem javnem življenju, poleg tega bom še opredelila probleme politične participacije ter zakaj pride do volilne neudeležbe. Zadnje poglavje je sestavljeno iz zaključka, v katerem bom potrdila ali zavrnila svoje postavljene hipoteze.

3. OPREDELITEV TEMELJNIH POJMOV

3.1 LOKALNA SKUPNOST

»Lokalna skupnost je naravna življenjska skupnost, nastala z naselitvijo ljudi na določenem območju« (Grad 1998: 13). Lokalne skupnosti se med seboj razlikujejo po velikosti in številu prebivalstva. Tako med njih lahko prištevamo manjša naselja, skupine naselij, velika mesta in velemesta.

»Lokalna skupnost je naravna družbena skupnost, ki nastane z oblikovanjem naselja oziroma z naselitvijo ljudi na določenem ozemlju. Obstaja torej ne glede na to ali ji država prizna pravni status ali ne.« (Šmidovnik 1995: 17)

Lokalna skupnost je tako družbena kot tudi teritorialna skupnost. V njej se pojavljajo potrebe njenega prebivalstva, ki jih lahko rešujejo samo skupno. Bistvene značilnosti lokalne skupnosti so ozemlje, ljudje, ki so naseljeni v njej, skupne človeške potrebe in njihovi interesi, dejavnosti za zadovoljevanje teh potreb ter zavest ljudi o skupnosti, ki ji pripadajo (glej Vlaj 2004: 15).

»Lokalna skupnost je tista teritorialna družbena skupnost, kjer na najnižji ravni nastajajo določene skupne potrebe prebivalstva, ki jih je mogoče reševati le na skupen način« (Šmidovnik 1995: 17).

Lokalna skupnost pri nas pomeni pravico lokalnih skupnosti – občin in širših lokalnih skupnosti, da urejajo in v svoji pristojnosti opravljajo javne zadeve, ki se nanašajo na življenje in delo prebivalcev na njihovem območju. Pri tem gre za pravico samih ljudi v lokalnih skupnostih, da rešujejo svoje lokalne probleme in imajo lastne dohodke (glej Vlaj 2004 :17).

»Lokalne skupnosti se delijo na ožje in širše lokalne skupnosti. Ožje lokalne skupnosti se navadno imenujejo občine, širše pa različno od države do države, npr. okraji, pokrajine, dežele (regije), grofije in podobno« (Grad 1998: 14).

3.2 LOKALNA SAMOUPRAVA

Lokalno samoupravo zagotavlja Ustava Republike Slovenije, uresničujejo pa jo prebivalci Slovenije v občinah in drugih samoupravnih lokalnih skupnostih. Na območju, ki obsega več občin, delujejo širše samoupravne lokalne skupnosti, ki jih imenujemo pokrajine.

Lokalna samouprava označuje pravico in sposobnost lokalne skupnosti, da v mejah ustave in zakonov predpiše in ureja pomemben delež javnih zadev lokalne narave z lastno odgovornostjo, v okviru interesa lokalnega prebivalstva.¹

»Lokalna skupnost je dejanska podlaga lokalne samouprave. V primerjavi z lokalno skupnostjo, ki je dejanski družbeni pojav, je lokalna samouprava normativna institucija. Pravno urejena razmerja v lokalni skupnosti na področju določanja skupnih zadev sestavljajo lokalno samoupravo« (Vlaj 1998: 16). Lokalna skupnost ni vase zaprta enota, ampak je odprta tudi navzven, v širše lokalne skupnosti, državo, Evropo in globalno družbo.

»Lokalna demokracija je v svojem bistvu mnogo bližje ljudem kot državna organizacija; zadeve lokalne samouprave so ljudem tudi mnogo bolj razumljive kot odločanje o državnih zadevah« (Brezovšek 2004: 5). Za državno upravo je značilna hierarhična ureditev, podrejenost nižjim organom, centralizacija, racionalnost in učinkovitost. Za lokalno samoupravo pa so značilni predvsem avtonomija, samostojnost, decentralizacija in demokratizacija.

»Pomembno pri definiciji lokalne samouprave je, da demokratično izvoljena oblast izvaja politične odločitve znotraj določenih meja resda s sodelovanjem preko svojih meja« (John 2001: 23). Širšo definicijo lokalne samouprave pa je podal Đorđević, ki je naštel tri ključne elemente:

- pravica lokalnega prebivalstva, da voli svoje predstavniška telesa,
- ta predstavniška telesa morajo imeti krajevno in stvarno pristojnost,
- pristojnosti predstavniških teles morajo biti takšna, s katerimi se dejansko vpliva na življenje in razvoj lokalne skupnosti. (glej Đorđević 1964: 627)

¹ Zakon o ratifikaciji Evropske listine lokalne samouprave (MELLS), 3. člen. Uradni list RS, št. 57/1996.

Lokalna samouprava ima drugačno naravo kot državna organizacija, vendar so funkcije lokalne oblasti v precejšnji meri podobne oblastnim funkcijam države, kar velja tudi za razmerja med organi, ki izvajajo te funkcije.

Lokalna samouprava je danes v demokratičnih državah (zlasti evropskih) priznana kot pomembna politična vrednota, neobhodna za demokracijo. Da bi neko državo šteli za demokratično, torej ni dovolj, da zagotavlja demokratično odločanje o javnih zadevah na nacionalni ravni, temveč mora pomemben del javnih zadev prepustiti samoupravnemu odločanju lokalnih skupnosti« (Virant 2004: 162).

V lokalni skupnosti mora potekati upravljanje zadev demokratično in pri tem lahko gre za:

- *neposredno demokracijo*, ki zajema odločanje na zborih občanov in referendumih,
- *posredno demokracijo*, ki zajema odločanje preko predstavniških organov.

3.3 OBČINA

Občina je temeljna enota lokalne samouprave, ki se samostojno odloča o povezovanju v širše samouprave lokalne skupnosti za urejanje in opravljanje lokalnih zadev širšega pomena (glej Haček 2001: 242). Ustava in zakoni Republike Slovenije določujejo tri značilne sestavine občin. To so:

1. občina je glavni oziroma najpomembnejši del lokalne samouprave;
2. občina je oblikovana v okviru naravne, zgodovinsko nastale lokalne skupnosti, kakršne so naselja;
3. občina ima položaj samoupravnosti (glej Haček 2005: 66).

Vlaj je opredelil občino kot naravno življenjsko skupnost ljudi, ki prebivajo na območju enega ali več vzajemno povezanih naselij. Za njih je posebej značilna ozemeljska povezanost, na podlagi katere se oblikuje tudi mreža medosebnih in sosedskih odnosov ter zavest o pripadnosti občine kot temeljni teritorialni skupnosti. (glej Vlaj 2004: 18)

V okviru ustave in zakonov občina samostojno ureja lokalne zadeve javnega pomena, ki so določene z Zakonom o lokalni samoupravi², področnimi zakoni, splošnimi akti občine (statuti, odloki) ter tudi z državnimi nalogami, ki jih država prenese nanje z njihovim soglasjem ter zagotovitvijo sredstev za njihovo realizacijo (glej Vlaj 2004: 18).

Najmanj pet pogojev mora biti izpolnjenih, da lahko na občino gledamo kot na temeljno lokalno skupnost. Le-ti so: območje, prebivalci, ki jih vežejo skupni interesi, zavest o pripadnosti tej skupnosti in pogoji za organiziranje dejavnosti ter zadovoljevanje skupnih interesov in potreb občine (glej Vlaj 2004: 189).

Zakon o lokalni samoupravi predvideva tri vrste občin:

1. **Navadna občina:** na svojem območju delovanja mora izpolnjevati pogoje, kot je popolna osnovna šola, zagotavljati mora zdravstveno varstvo občanom, komunalna dejavnost (oskrba s pitno vodo, električno energijo), poštne storitve ... Občina mora imeti najmanj 5.000 prebivalcev, vendar zakon dovoljuje tudi nekatere izjeme.
2. **Mestne občine** se ustanovijo na območju mesta za zagotovitev prostorskega in urbanističnega urejanja, zadovoljevanja komunalnih potreb in razvoja. Občine, ki želijo pridobiti status mestne občine, morajo izpolnjevati naslednje pogoje: najmanj 20.000 prebivalcev in najmanj 15.000 delovnih mest, pri čemer morajo biti geografsko, gospodarsko in kulturno središče svojega gravitacijskega območja.
3. **Občine s posebnim statusom:** omenjene občine so lahko na gorskih, obmejnih, narodnostno mešanih, ekološko razvrednotenih in razvojno šibkih območjih. V kolikor je izražen poseben interes države za ohranitev poselitve in razvoj posameznih območij, lahko Državni zbor občinam na teh območjih podeli poseben status, ki ga določa poseben zakon t. i. Zakon o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja, sprejet leta 1999.

3.3.1 Občinski organi

Zakon o lokalni samoupravi je določil organe občine, ki so:

- občinski svet,

² Uradni list Republike Slovenije (2007): *Zakon o lokalni samoupravi* (ZLS-UPB2), sprejet 27. septembra 2007.

- župan,
- nadzorni odbor.

3.3.2 Občinski svet

»Občinski svet je predstavniško telo občine, ki ga v skladu s sodobnimi demokratičnimi standardi volijo prebivalci občine neposredno za štiri leta. Občinski svet je najvišji organ odločanja o vseh zadevah v okviru pravic in dolžnosti občine. V tem okviru ima občinski svet predvsem urejevalno funkcijo, volilno funkcijo in nadzorno funkcijo ter funkcijo odločanja o konkretnih zadevah« (Grad 1998: 123).

Po Zakonu o lokalni samoupravi³ so naloge in funkcije občinskega sveta sledeče:

- sprejema statut občine;
- sprejema odloke in druge občinske akte;
- sprejema prostorske in druge programe razvoja občin;
- sprejema občinski proračun in zaključni račun;
- daje soglasje k prenosu nalog iz državne pristojnosti na občino;
- imenuje in razrešuje člane komisij in odborov občinskega sveta;
- nadzoruje delo župana, podžupana in občinske uprave pri uresničevanju odločitev občinskega sveta;
- odloča o pridobivanju in razpolaganju z občinskim premoženjem, če ni z zakonom ali predpisom občine drugače določeno;
- odloča o drugih zadevah, ki jih določata zakon in statut občine.

»Občinski svet ima tudi svoja delovna telesa, pri čemer Zakon o lokalni samoupravi določa, da mora občinski svet obvezno ustanoviti komisijo za mandatna vprašanja, volitve in imenovanja, lahko pa ustanovi tudi druge komisije in odbore« (Grad 1998: 123).

³ Uradni list Republike Slovenije (2007): *Zakon o lokalni samoupravi* (ZLS-UPB2), sprejet 27. septembra 2007.

3.3.3 Župan

Župan je izvršilni organ občine in občinskega sveta.

Njegove funkcije po Zakonu o lokalni samoupravi so:

- predstavniška (predstavlja občino in občinski svet),
- sklicuje in vodi seje občinskega odbora,
- predlagalna (samo on lahko predlaga občinski proračun in zaključni račun proračuna),
- izvršilna,
- predstojniška (je predstojnik občinske uprave in odloča o sporih med organi občinske uprave),
- je varuh zakonitosti v občini,
- odloča o upravnih postopkih kot prva ali druga stopnja,
- je član koordinacijskega sosveta pri načelniku upravne enote,
- ima določene naloge v izrednih razmerah,
- opravlja naloge po področnih zakonih.

Župan je izvoljen na neposrednih splošnih volitvah za mandatno dobo štirih let, po absolutnem dvokrožnem večinskem volilnem sistemu.

3.3.4 Nadzorni odbor

Nadzorni svet je poseben občinski organ, ki nadzoruje finančno poslovanje občine. Pri tem zlasti nadzira razpolaganje s premoženjem občine, smotrnost porabe proračunskih sredstev in finančno poslovanje uporabnikov občinskih proračunskih sredstev. Člani nadzornega sveta opravljajo svojo nalogo nepoklicno, imenuje jih občinski svet, pri čemer ne morejo biti imenovani člani občinskega sveta, niti občinski uradniki, niti drugi javni uslužbenci ali člani prostovoljnih organizacij, ki so uporabniki proračunskih sredstev (glej Grad 2001: 55).

3.4 POLITIČNA PARTICIPACIJA

Kaj je to sploh politična participacija? Različni avtorji so zapisali različne opredelitve in definicije pojma politična participacija, vendar je skupna in enostavna definicija, da gre za

posameznikov ali skupinski vpliv na javno-politično sceno, preko različnih vrst in oblik politične participacije.

Po Brezovšku (1995: 202) gre pri splošni opredelitvi politične participacije za dejavnost, kjer je posameznik z drugimi udeležen ali sodeluje v nekaterih družbenih procesih ali skupnih prizadevanjih.

Politična participacija je participacija v procesu vladanja. Politična participacija je v bistvu priložnost za večino zasebnikov, da so udeleženi v procesu, v katerem se zbirajo politični voditelji ter oblikujejo in uresničujejo vladne politike (glej Brezovšek 1995: 202).

Kriterija, s katerima bi opredelili dejavnost kot participacijo, sta:

- da so v njej udeleženi posamezniki,
- da je participacija prostovoljni proces, ki se nanaša na določeno dejavnost in je ta dejavnost usmerjena k vplivanju na oblast (glej Brezovšek 1995: 202).

S politično participacijo označujemo dejavnost, kjer posameznik sodeluje v procesih odločanja in v aktivnostih na področju družbenega življenja (Brezovšek 2004: 15). Verba in Nie jo opredelita kot legalno aktivnost državljanov, s katero le-ti skušajo vplivati na izbor svojih političnih predstavnikov in na njihovo delovanje v političnem procesu (Brezovšek 2004).

Rush je politično participacijo opredelil kot »vključenost posameznika v politični sistem na različnih ravneh dejavnosti, segajočih od popolnega nezanimanja do zasedanja politične funkcije« (Della Porta 2003: 64).

Po Brezovšku (1995: 203) so glavne oblike politične participacije:

- glasovanje na lokalnih in državnih volitvah,
- glasovanje na referendumih,
- agitiranje in sodelovanje v volilni kampanji,
- aktivno članstvo v politični stranki,
- aktivno članstvo v skupini pritiska,
- sodelovanje v političnih demonstracijah,
- različne oblike državne nepokorščine,
- članstvo v vladnih svetovalnih organih,

- članstvo v potrošniških svetih za industrijo v javni lasti,
- klientelistična vključenost v uresničevanje socialne politike,
- različne oblike skupnega delovanja.

Politična participacija je lahko razumljena kot oblika komuniciranja, v kateri običajno državljani s svojimi dejanji posredujejo določenim instancam določena sporočila. Tukaj ne smemo pozabiti na dvosmernost tega procesa, saj morajo biti državljani deležni sporočil, s pomočjo katerih nadaljnje razsojajo. Državljeni morajo poznati področja in smeri participacije, se seznaniti z učinki svoje participacije in na tej podlagi ponovno presojati o svojih nadaljnjih dejanjih (glej Makarovič 2002: 69). »Participacija je tako neizbežno povezana z obveščenostjo, ne glede na to, ali poteka preko množičnih medijev, izobraževalnega sistema, neformalnih skupin ali kako drugače« (Makarovič 2002: 69).

Raziskave na temo politične participacije so se začele izvajati v 60. letih prejšnjega stoletja. Pokazale so omejeno zanimanje za participacijo in še manjšo stopnjo participacije. Leta 1965 je Lester Milbrath izvedel raziskavo o politični participaciji. Ugotovil je, da državljani spadajo v tri skupine, katere je razdelil na: (1) gladiatorji – v to skupino spada 7 % vsega prebivalstva in so v politiki precej dejavni, (2) gledalci – v to skupino spada okoli 60 % prebivalcev, ki pa dosegajo najnižjo raven politične participacije in (3) otopeli – v to skupino spada 30 % prebivalcev, ki jih politika sploh ne zanima (glej Della Porta 2003: 66).

Milbrath je razdelil hierarhijo politične participacije na: apatičnost, opazovalne aktivnosti (udeležba na volitvah, spodbujanje političnih razprav, nošenje priponk, nalepk), prehodne aktivnosti (udeležba na sestankih, stiki s političnimi voditelji, finančna pomoč stranki), gladiatorske aktivnosti (udeležba na sestankih forumov, aktivna udeležba v stranki, pridobivanje sponzorjev, kandidiranje za strankarsko ali javno funkcijo, opravljanje strankarske ali javne funkcije), politik kot poklic (glej Milbrath 1956).

»Kdaj je politična participacija racionalna? Odločitev, da državljan participira, je racionalna, če ima (1) specifične preference za politične izide, (2) lahko izide razvrsti po svojih preferencah, (3) ima določene pravila, po katerih poveže svoje preference z akcijami, da doseže želeni izid, (4) izbere tiste alternative, ki lahko pripomorejo k njegovemu preferiranemu izidu« (Conway 2000: 3).

»Politična participacija je proces oblikovanja, sprejemanja in implementacije javnih politik« (glej Parry, Moyser and Day v Budge 1996:13).

3.5 NEPOSREDNA IN POSREDNA DEMOKRACIJA

»Sodobne demokracije temeljijo na načelu ljudske suverenosti, po katerem je nosilec suverene oblasti v posamezni družbeno urejeni skupnosti lahko samo ljudstvo« (Grad 2004: 17). Z načelom ljudske suverenosti se izraža zamisel o tem, da vsa oblast v državi izhaja iz ljudstva in pripada ljudstvu ter da to načelo pogojuje tudi načelo demokratične države. Načelo ljudske suverenosti v institucionalnem in upravnoorganizacijskem smislu pomeni stalni razmislek o razdelitvi pristojnosti glede urejanja in odločanja o javnih zadevah in sredstvih za njihovo uresničevanje.

Znotraj načela demokratične države razlikujemo dva temeljna načina izvrševanja ljudske suverenosti: posredno in neposredno. Ljudstvo torej lahko uresničuje oblast tako, da samo neposredno izvršuje vse ali nekatere njene funkcije (neposredna demokracija) ali pa voli svoje predstavnike, preko katerih se bo posredno izvrševalo oblast (posredna demokracija oziroma politično predstavništvo)« (Grad 2004: 17)

»Participativna demokracija je neposredna demokracija v smislu, da so vsi državljani aktivno udeleženi pri sprejemanju vseh pomembnih odločitev; njena moč je v tem, da poveže posameznike v skupino preko njihove aktivne vloge pri sprejemanju vseh vrst odločitev« (Brezovšek 2005: 11). Participativna demokracija je predvidoma najlažje uresničljiva na lokalni ravni, kjer gre za odločanje o zadevah, ki zanimajo manjše število predstavnikov javnosti kot na državni ravni. Odprt informacijski sistem pa je predpogoj delovanja participativne demokracije, ker zagotavlja spremljanje na informacijah temelječih odločitev.

3.6 POLITIČNE STRANKE

Po Webru je »treba pod strankami pojmovati združenja, ki temeljijo na (formalno) svobodnem včlanjevanju in ki so ustanovljena zato, da bi lastnim voditeljem zagotavljale položaj moči v okvirih neke družbene skupine, lastnim aktivistom pa (duhovne ali gmotne)

možnosti za doseganje objektivnih prednosti ali obojega hkrati« (Weber v Della Porta 2002: 119).

Anthony Downs je opredelil politično stranko »kot sestav ljudi, ki si prizadevajo z rednimi volitvami pridobiti nadzor nad oblastvenim aparatom« (Dows v Della Porta 2002: 120).

Neuman enači stranko z »jasno organizacijo dejavnih političnih predstavnikov družbe, ki se ukvarjajo z nadzorom upravne oblasti in tekmujejo za javno podporo z drugo skupino ali skupinami, ki zavzemajo različna stališča« (Pulišelić v Fink Hafner 2001: 12–13).

»Politične stranke so tiste organizacije, ki pomagajo kandidatom vstopiti v predstavniška telesa, v zameno pa naj bi izbrani kandidati do organizacije, ki jim pomaga vstopiti v predstavniška telesa, izražali lojalnost in delovali v skladu s strankarskimi pričakovanji« (Haček 2004: 64).

Ippolito in Walker opredeljujeta stranke kot tiste organizacije, ki se razlikujejo od drugih organizacij in ki poskušajo vplivati na javne oziroma vladne politike, tako da:

- a) poskušajo izvoliti svoje kandidate v vlado,
- b) imajo mobilizacijsko sposobnost,
- c) se ukvarjajo z širokim obsegom interesov, usmerjenih k javnim politikam (glej Fink Hafner 2001: 14).

Panebianco opredeli politično stranko kot:

- organizirano skupino, združenje, ki je usmerjeno k političnim ciljem,
- ki si prizadeva s svojo dejavnostjo ohraniti ali spremeniti veljavne družbene, gospodarske in politične razmere,
- s sredstvi vplivanja na izvrševanje oblasti ali s prevzemom oblasti, in
- edino vrsto organizacije, ki deluje v volilni areni (glej Fink Hafner 2001: 14).

Med najpogostejše funkcije političnih strank prištevamo:

- povezovanje med vladajočimi in vladanimi;
- agregacija različnih interesov;
- oblikovanje in izvajanje kolektivnih ciljev družbe;
- strukturiranje volilnih glasov;
- integriranje in mobilizacija množice državljanov;

- rekrutiranje voditeljev za javne funkcije;
- oblikovanje javnih politik;
- socializacija državljanov;
- socializacija elite (glej Fink Hafner 2001: 18).

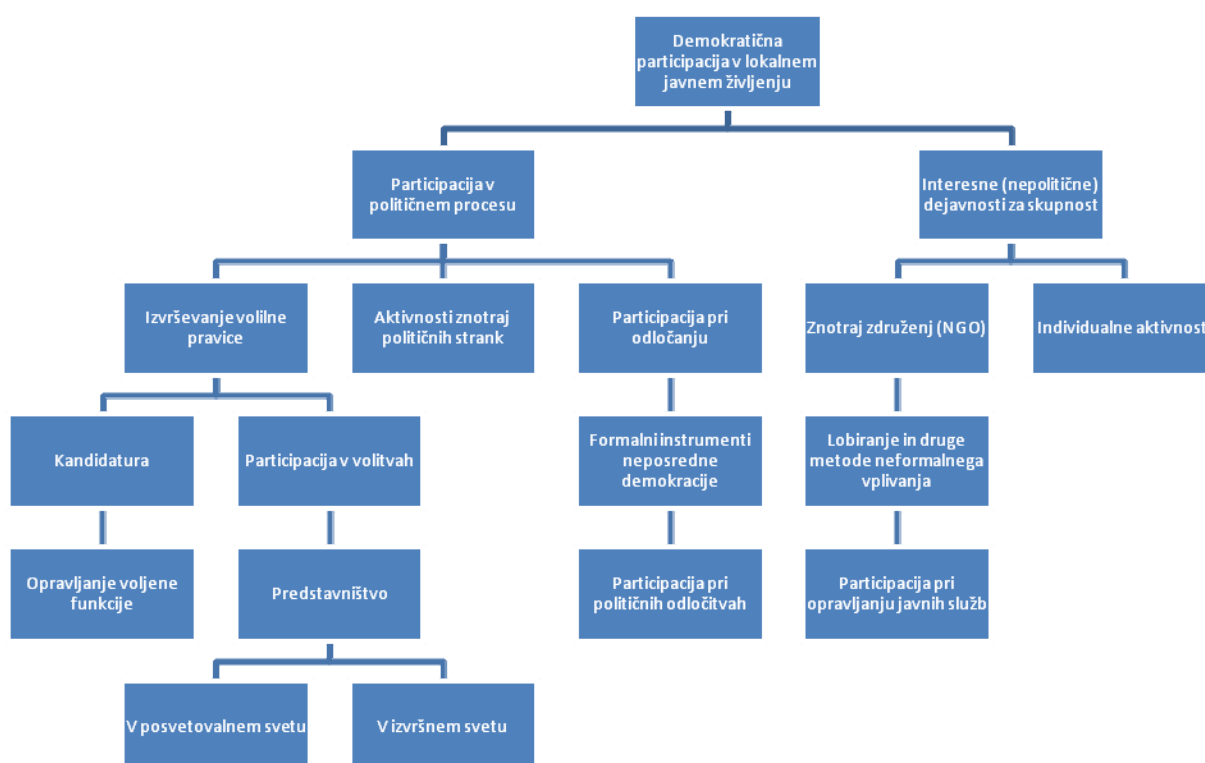
Drugačna narava lokalne samouprave in njenih organov postavlja tudi politične stranke in njihovo delovanje v drugačno vlogo pri delovanju posredne demokracije, kot jo imajo na državni ravni. Lokalna politika je namreč predvsem način in sredstvo za sodelovanje prebivalcev pri izvajanju lokalne samouprave, pa tudi način njihovega uveljavljanja v javnem življenju – ne pa boj za politično oblast, kar je temeljna značilnost politike in delovanja strank na državni ravni. (glej Grad 2001: 48)

4. POLITIČNA PARTICIPACIJA NA LOKALNI RAVNI

Politična participacija na lokalni ravni predstavlja način, kako lahko občani izražajo svoje mnenje o različnih javnih politikah ter sodelujejo pri različnih oblikah in organih lokalne skupnosti.

V lokalnem javnem življenju ima demokratična participacija dve glavni vlogi: participacijo v političnem procesu in interesne (nepolitične) dejavnosti za skupnost (v okviru združenja in nevladnih organizacij ter individualne aktivnosti). V političnem procesu zajema participacija izvrševanje volilne participacije (glasovanje, kandidatura), aktivnosti znotraj političnih strank in participacijo pri odločanju (s formalnimi instrumenti neposredne demokracije in lobiranja ter drugimi metodami neformalnega vplivanja). (Brezovšek 2004: 16)

Graf 4.1: Oblike politične participacije na lokalni ravni



Vir: Brezovšek 2004: 16 in Vlaj 2002: 72.

Neposredno participacijo prebivalcev je po organizacijski, tehnični in finančni strani mnogo lažje izvajati na lokalni ravni kot na ravni države. Tudi zadeve, o katerih se odloča na lokalni ravni so lokalnega pomena, ker zadevajo vse prebivalce lokalne skupnosti in so le-tem tudi dosti bolj razumljive, kot je odločanje na ravni države.

Relacija med organi lokalne skupnosti in javnostjo je eden izmed posebnih vidikov lokalne demokracije z vidika participacije prebivalcev lokalne skupnosti pri odločanju. Za doseganje višje stopnje legitimnosti in uresničevanja javnega interesa, je pomembna komunikacija med izvoljenimi lokalnimi organi in med prebivalstvom lokalne skupnosti.

Med splošnimi trendi, ki oblikujejo politično participacijo na lokalni ravni, so:

- vpliv nove informacijske in komunikacijske tehnologije (ta omogoča izmenjavo informacij in izkušenj med državljani, daje nove možnosti za vplivanje na oblastno odločanje);
- vpliv globalnih odločitev na lokalni politični sistem (proces globalizacije zožuje prostor za lokalno politiko in s tem za participacijo državljanov);
- vpliv spreminjajočih se oblik zaposlovanja in gospodarske oblasti (moderno gospodarstvo zahteva bolj izobraženo delovno silo, večjo intenzivnost dela, večjo vključitev določenih skupin, ki izključujejo druge (glej Vlaj 2002: 70–71).

Lokalna skupnost ima sposobnost, da omogoča in vzpodbuja politično participacijo, ki daleč presega samo volilno participacijo. Lokalna demokracija s tem bolj temelji na preferencah posameznikov, da se udeležujejo pri odločanju v lokalnih organih, kot pa v nacionalnih (državnih) organih (glej Brezovšek 2005: 10).

»Posamezniki so v politiki lahko dejavni na dva načina – kot dejavni udeleženci izražajo svoje interese v formalnih in neformalnih skupinah, volijo, sodelujejo v občinskih odborih, svetu delavcev; kot pasivni udeleženci plačujejo davke, služijo vojsko, dobivajo razne socialne podpore, spoštujejo zakone, se šolajo, poslušajo politične govore« (Ferfila 2000: 40–41).

Najbolj točne podatke o politični participaciji na lokalni ravni lahko pridobimo iz lokalnih volitev, ki se izvajajo vsaka štiri leta. Poleg udeležbe na lokalnih volitvah lahko merimo tudi

udeležbo na zboru občanov, lokalnih referendumih in kolikokrat je bila izvršena ljudska iniciativa.

Matej Makarovič predpostavlja, da je relativno visoka participacija na lokalni ravni v Sloveniji povezana z relativno majhnostjo družbenega sistema, ki tako omogoča več neposrednih stikov (Makarovič 2002).

Tabela 4.1: Politična participacija na lokalni ravni – prva raven (v odstotkih)

	Da	Ne	Ni odgovora
a) udeležba na lokalnih volitvah	84.1	15.7	0.2
b) pošiljanje pisem občini	11.2	88.6	0.3
c) razgovor z občinskim svetnikom	17.3	82.4	0.3
d) razgovor z županom	19.2	80.6	0.2
e) podpis peticije	15.0	84.6	0.4
f) udeležba na občinskem zboru	27.0	72.8	0.2
g) udeležba na občinskem referendumu	53.4	46.3	0.3
h) udeležba na demonstracijah, protestih ali stavkah	3.8	86.1	0.2
i) pisanje v javnih medijih	3.9	95.8	0.3

* Na vprašanj »Ali nam lahko zaupate, ali ste že kdaj sodelovali pri odločanju v vaši občini, na katerega od spodaj navedenih načinov?«

Vir: Brezovšek idr. 2007: 130.

Tabela 4.1. prikazuje na katere načine občani največ politično participirajo na lokalni ravni. Občani največ politično participirajo na lokalnih volitvah (84,1 %), sledi jim udeležba na lokalnih referendumih (53,4 %) ter udeležba na občinskih zborih (27 %). Oblike politične participacije, kjer je politična participacija manjša pa so: razgovor z županom (19,2 %), razgovor z občinskim svetnikom (17,3 %), podpis peticije (15 %) ter pošiljanje pisem občini (11,2 %).

Anketiranci v raziskavi Stališča o lokalni demokraciji se zelo malo udeležujejo demonstracij, protestov ali stavk (3,8 %) ali pa, da bi bilo njihovo mnenje ali članek objavljeno v množičnih medijih (3,9 %).

Tabela 4.2: Vrste političnega delovanja ob lokalnih volitvah

	Da	Ne	Ni odgovora
a) prepričali prijatelje, da volijo določeno politično stranko	8.7	91.0	0.3
b) nosili značko/simbol politične stranke ali kandidata	2.8	96.9	0.3
c) se udeležili političnega zbora	12.1	87.6	0.3
d) zbirali denar za volilne kampanje	1.4	98.3	0.4
e) donirali denar za volilne kampanje	2.8	96.8	0.4
f) kandidirali na listi politične stranke	2.7	96.8	0.5
g) govorili z lokalnim politikom o lokalnih političnih stvareh	15.7	84.0	0.3
h) se prijavili kot prostovoljec v volilni kampanji politične stranke ali kandidata	4.7	94.9	0.5

* Na vprašanje »Navedli vam bomo nekaj vrst političnega delovanja. Za vsako posebej povejte, ali ste ob lokalnih volitvah že kdaj počeli?«

Vir: Brezovšek idr. 2007: 132.

V času lokalnih volitev obstajajo tudi različne aktivnosti, kako vplivati na volivca, da bo volil določeno politično stranko ali kandidata. Največ anketirancev (Tabela 4.2.) se je pogovarjalo z lokalnim politikom o lokalnih političnih stvareh (15,7 %), sledijo udeleženci političnega zbora (12,8 %) in tisti, ki so prepričevali svoje prijatelje naj volijo za določeno politično stranko ali kandidata (8,7 %).

Kot prikazuje raziskava je najmanj anketirancev zbiralo denar za volilne kampanje (1,4 %) ali pa doniralo denar za volilno kampanjo (2,8 %). Tudi samo 2,7 % anketirancev je kandidiralo na listah političnih strank in 2,8 % je nosilo značke ali simbole politične stranke ali kandidata.

Volivci so (politično) razmeroma dejavni na lokalni ravni le v obdobju lokalnih volitev ali referendumih, saj čutijo močan občutek po izpopolnjevanju svoje državljske obveznosti (glej Kustec Lipicer 2004: 136).

V kolikšnem obsegu državljani sodelujejo pri politiki in kako, je določeno tudi z njihovimi socialnim okoliščinami, ki vključujejo v kakšnem sosedstvu živijo, kolikšen in kakšen tip izobrazbe imajo, kateri tip dela opravljajo in koliko zaslužijo, kakšne so njihove možnosti za izboljšanje njihovega življenja in socialne mreže, v katere so vključeni. Socialne okoliščine vplivajo na velikost in tipe možnosti politične

participacije, na znanja, ki jih državljani lahko uporabijo za politične aktivnosti, in na velikost političnega vključevanja. (Conway 2000, 16)

Indikatorji socialnih možnosti vključujejo starost, raso, spol, etničnost, socialni stan, izobrazbo, prebivališče in zakoski stan, ki jih tudi lahko imenujemo socialne karakteristike.

4.1 OBLIKE POLITIČNE PARTICIPACIJE

Nagy je opredelil dve kategoriji participacije, formalno in neformalno. Formalne oblike participacije so zakonodajno opredeljene ali obvezujoče, v primeru neformalne oblike pa javnost samostojno odloča o tem, kakšno obliko udeležbe bo v posameznih primerih uporabila (Nagy v Brezovšek 2004: 16).

Obstajajo različni načini participacije, kot je glasovanje na volitvah, referendumih, sodelovanje na političnih demonstracijah, sodelovanje v volilni kampanji, aktivno članstvo v politični stranki ali skupini pritiska ter različne oblike državne nepokorščine.

Lester Milbrath (v Della Porta 2002: 65) je odkril naslednje drže konvencionalne participacije, ki jih je razvrstil glede na zahtevano zavzetost:

1. izpostavljanje političnim izzivom;
2. volitve;
3. odpiranje politične razprave;
4. prepričevanje drugega, naj voli na določen način;
5. nošnja politične značke;
6. stik s političnim funkcionarjem ali voditeljem;
7. denarni prispevki določeni stranki ali kandidatu;
8. udeležba na političnem zborovanju ali skupščini;
9. posvečanje časa politični kampanji;
10. vstop med aktivno članstvo politične stranke;
11. udeležba na zborih, na katerih se sprejemajo politične odločitve;
12. zbiranje denarja za politične namene;
13. kandidiranje za voljeno funkcijo;
14. prevzemanje političnih in strankarskih funkcij.

Nove oblike neformalne politične participacije so se razvile, ker ustaljeni kanali vplivanja niso več zadostovali za vplivanje na odločevalce. Vpliv na neformalne oblike je imel hiter razvoj informacijske tehnologije, kajti organizirane skupine državljanov so se povezale v mreže in skušajo vplivati na oblikovanje politik – »grass-root« lobiranje.

Raziskovalci so v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja opazovali hitro rast novih in nekonvencionalnih (ali neposrednih) oblik politične participacije. Dalton (1988) je zapisal deset oblik nekonvencionalne politične participacije:

- pisma bralcev,
- sodelovanje v bojkotu,
- samozmanjševanje davkov ali najemnin,
- zasedba poslopij,
- cestne zapore,
- podpisovanje peticij.
- sedeči protesti,
- udeležba v divjih stavkah,
- udeležba v mirnih sprevodih,
- povzročanje škode na gmotnih dobrinah,
- nasilje zoper ljudi (Dalton v Della Porta 2003: 69).

Pri nekonvencionalnih oblikah politične participacije »gre predvsem za razvijanje t. i. državljanske kompetence, ki pomeni sposobnost državljanov, da igrajo aktivno vlogo nasproti oblastnim institucijam v smislu participacije v političnem odločanju in nadzora nad ravnanjem oblastnikov« (Soltan v Tomšič 2002: 43).

Tabela 4.3: Oblike politične participacije

POLITIČNA PARTICIPACIJA		Konvencionalna	Nekonvencionalna
Sprejemanje zavezujočih odločitev (moč)		Volitve, referendum, opravljanje javne funkcije	Vstaja, revolucija, terorizem
Vplivanje na odločitve	Interakcije	Stiki s politiki, prepričevanje drugih ...	Demonstracije, protestne akcije, državljanska neposlušnost, politične stavke ...
	Organizacije	Članstvo v političnih strankah, gibanjih, interesnih skupnih	Članstvo v »protestnih« organizacijah

Vir: Makarovič 2002: 71.

Zgornja tabela 4.3 prikazuje razvrstitev politične participacije na konvencionalne in nekonvencionalne oblike. V realnosti se seveda oblike med seboj prepletajo, različne dosedanje analize pa so pokazale še vedno značilno soodvisnost med njimi v proučevanih družbah (glej Makarovič 2002: 70).

Glede na tabelo 4.4. število neformalnih oblik participacije, kot so zbiranje podpisov, protesti, peticije ali zahteve v slovenskih občinah raste.

Tabela 4.4: Število neformalnih oblik participacije v slovenskih občinah v letih 2001–2003

Neformalne oblike participacije demokracije*	2001	2002	2003
Zbiranje podpisov	11	14	19
Protest	3	5	7
Peticija, zahteva	3	1	3
Drugo	7	6	12
Skupaj	24	26	40

*Analiza ankete je bila opravljena na izpolnjenih vprašalnikih iz 86 občin, kar je pomenilo 44,9 % vseh občin

Vir: Lavtar 2007a: 41.

Pojavljajo se različni slogi participacije, kjer nekateri posamezniki ali skupine težijo k izboru določenih oblik delovanja, drugi posamezniki ali pa skupine pa k drugačnemu političnemu delovanju.

»Konvencionalna participacija je dejansko pogosto v medsebojni odvisnosti z nekonvencionalno, kar priča o tem, da ljudje, ki se zanimajo za politiko in so za to področje usposobljeni, težijo k temu, da bi sočasno posegali po vseh dostopnih orodjih za uveljavitev pritiska na oblast« (Della Porta 2003: 70).

Donatella Della Porta je zapisala, da če križamo participacijo s konvencionalnim delovanjem in nekonvencionalnim delovanjem, lahko razločimo posameznike, ki spadajo v teh pet skupin:

- 1) **Nedejavne**, ki v najboljšem primeru preberejo kaj o politiki ali pa podpišejo peticijo.
- 2) **Konformiste**, ki se vsaj malo vključujejo v konvencionalne dejavnosti.
- 3) **Reformiste**, ki »participirajo na konvencionalen način, vendar pa segajo tudi po širšem političnem jedilniku, vključno z zakonitimi oblikami protesta, demonstracije ali celo bojkota«.
- 4) **Aktiviste**, ki »širijo seznam do njegove najvišje ravni, tako da vanj včasih vključijo tudi nezakonite oblike protesta«.
- 5) **Protestnike**, ki segajo po vse nekonvencionalnih oblikah, zavračajo pa konvencionalne oblike participacije (glej Della Porta 2003: 70).

Različni teoretiki niso zagovarjali participacije zato, ker bi večji obseg participacije vodil k boljšim odločitvam, temveč zaradi samega vrednotenja pomembnosti vključevanja ljudi, kakovosti njihovega življenja in medosebnih odnosov pri sprejemanju političnih odločitev.

Po Greeru, Murphyjevi in Ogardu (v Lavtar 2007: 166–167) povzemam oblike participacije:

- a) **Izmenjava informacij**: ljudje so informativni, izmenjava informacij zagotavlja preglednost in povečuje legitimnost oblastem. Izmenjava informacij gre v obeh smereh. Lokalne oblasti informirajo prebivalce s pisnimi gradivi, uradnimi dokumenti, občinskimi časopisi, s tiskovnimi konferencami, s sporočili preko radia in televizije in oblikovanimi spletnimi stranmi. V nasprotni smeri prebivalci odgovarjajo na anketne vprašalnike, se odzivajo po odprtih telefonskih linijah in na javnomnenjske raziskave.

- b) Posvetovanje (konzultacija): zajema izmenjavo informacij in zbiranje odzivov. Posvetovanje vključuje obravnave (ang. hearing), okrogle mize, lokalne konference, skupine, ki se ukvarjajo s konkretnimi problemi, itd.
- c) Sodelovanje: vsebuje različne oblike, v katerih prebivalci sodelujejo na način, ki ni zgolj zbiranje informacij o tem, kaj si ti prebivalci mislijo o konkretnih lokalnih projektih, ampak kot zunanji sodelujoči pripomorejo k oblikovanju rešitev problemov, določanju lokalnih politik, nadzoru in ocenjevanju. Med te oblike štejejo javne predstavitve predlogov predpisov, lokalne delovne skupine, javno sklicane seje. Sodelovanje pa ne zajema predstavništva oziroma pooblastil za sprejemanje odločitev.
- d) Soodločanje: vsebuje skupno sprejemanje odločitev v organih, ki jih sestavljajo tako voljeni predstavniki oblasti kot tudi predstavniki prebivalcev. V teh primerih so v skupne organe vključeni prebivalci, ki veljajo za boljše poznavalce določene problematike, saj s svojim znanjem in izkušnjami lahko pomagajo oblikovati boljše rešitve. V sklop teh oblik spadajo odbori, javno-zasebno partnerstvo, posvetovalni sveti in delovne skupine, oblikovane za konkreten namen.
- e) Pooblastilo: ta mehanizem omogoča prenos pooblastil nadzora nad sprejemanjem odločitev, virov in aktivnosti z lokalnih organov na druge udeležence (prebivalce, odjemalce določenih javnih storitev). Pooblastilo je uporabljivo takrat, kadar gre za nadzor agencij in organov znotraj organov lokalne skupnosti, ki avtonomno opravljajo določene javne službe za prebivalce brez pretiranega sprotnega sodelovanja lokalnih organov. V ta sklop spada članstvo prebivalcev v upravljaljskih organih podjetij, ki zagotavljajo pitno vodo ali druge podobne javne storitve, pooblaščenje skupin prebivalcev ali nevladnih organizacij za delitev vnaprej določenega deleža proračunskih sredstev, namenjenih konkretnim projektom. V slovenskem primeru bi lahko za takšno pooblastilo imeli tudi odločitev občinskega sveta, da izvajanje posamezne gospodarske javne službe prenese na ožji del občine.

5. NEPOSREDNA DEMOKRACIJA NA LOKALNI RAVNI

»S pojmom neposredna demokracija najbolj splošno označujemo načine in oblike neposrednega sodelovanja državljanov pri izvrševanju oblasti« (Kaučič 1999: 259).

Zakon o lokalni skupnosti je v svojem 44. členu določil najpomembnejše in uveljavljene oblike neposrednega sodelovanja občanov pri odločanju v občini, ki so: zbor občanov, referendum in ljudska iniciativa.

Po številu in raznovrstnosti teh oblik se Slovenija uvršča med države z razvito neposredno demokracijo, česar pa ni mogoče trditi za njihovo uresničevanje v praksi. Čeprav upad zanimanja za udeležbo občanov pri upravljanju v lokalnih skupnostih ugotavljajo tudi v drugih državah članicah Sveta Evrope, je ob siceršnjem pomanjkanju demokratične tradicije in izkušenj na tem področju ovira udejanjenju neposredne demokracije pri nas tudi skromno poznavanje normativne ureditve in različnih možnosti, ki jih omogočajo te oblike sodelovanja. (Kaučič 2001: 61)

Pravica do neposrednega odločanja je podeljena prebivalcem lokalne skupnosti preko referenduma, ljudske iniciative ali zbora občanov.

Poleg teh oblik neposrednega sodelovanja občanov pri odločanju se po svetu uveljavljajo še druge oblike in načine posvetovanja z občani (npr. javne razprave, problemske konference, okrogle mize, ankete in nekatere druge oblike). Drugače kot posvetovalni referendum in ljudska iniciativa so manj formalizirane oblike, ki so bolj neposredne, spontane ter organizacijsko-tehnično in finančno manj zahtevne. V naši praksi se te oblike posvetovanj občanov pogosto podcenjujejo, vsekakor pa premalo uporabljajo. (Kaučič, 2001: 72).

Tabela 5.1: Število oblik neposredne demokracije v slovenskih občinah v letih 2001–2003

<i>Oblike neposredne demokracije*</i>	<i>2001</i>	<i>2002</i>	<i>2003</i>
Referendum	6	8	7
Ljudska iniciativa	9	6	7
Zbor občanov	170	217	261
Skupaj	185	231	275

*Analiza je bila opravljena na vrnjenih izpolnjenih vprašalnikih iz 86 občin, kar je pomenilo 44,9 % vseh občin.

Vir: Lavtar 2007: 41.

Tabela 5.1. prikazuje rezultate raziskave o neposrednih oblikah participacije prebivalcev na lokalni ravni, ki kažejo povečanje formalnih oblik participacije. Med letoma 2001 in 2003 je bilo ugotovljeno, da se je najbolj povečalo število zborov občanov, medtem ko je število referendumov in ljudske iniciative ostalo konstantno. Podmenik sklepa, da gre rast števila oblik neposredne participacije pripisati vse boljši obveščenosti ljudi in morda tudi pomanjkanju natančnih evidenc občin o participativnih dogodkih iz preteklosti, iz česar lahko sklepamo, da so časovno bolj oddaljena dogajanja slabše evidentirana od novejših (glej Lavtar 2007a: 26).

Vse boljši ozaveščenosti ljudi gre pripisati vse večja rast števila oblik neposredne demokracije. Tudi Lavtar je v svoji anketi, ki je bila izvedena pred poletjem 2006, ugotovil podobne rezultate, da je referendum kot oblika neposredne demokracije precej redko uporabljena oblika, kajti 95,5 % občin v mandatu 2002–2006 ni organiziralo nobenega referenduma, medtem ko jih je 86,4 % organiziralo zборе občanov (glej Lavtar 2007: 41).

5.1 ZBOR OBČANOV

Najbolj demokratična in neposredna oblika sodelovanja občanov pri političnem odločanju v lokalni skupnosti je Zbor občanov, ki omogoča predlaganje, razpravljanje in sprejemanje odločitev. Zbor občanov se od drugih oblik neposredne demokracije razlikuje po tem, da gre pri zboru občanov za najbolj spontano in neformalno obliko, kjer sodelujejo vsi volivci v lokalni skupnosti.

Zakon o lokalni samoupravi v svojem 45. členu določa, da se na Zboru občanov obravnavajo posamezne zadeve, oblikujejo stališče, dajejo predloge, pobude, mnenja ter se odloča, vendar podrobnejšo analizo teh vprašanj zakon prepušča posameznim statutom občin.

Statuti občine določijo število volivcev, ki na zboru obravnavajo posamezne zadeve, oblikujejo stališča, dajejo predloge, pobude, mnenja ali odločitve, da so le-te veljavno sprejete. Zbor občanov skliče župan na lastno pobudo ali na zahtevo petih odstotkov volivcev v občini ali njenem delu, ki ga določi statut občine.

5.2 REFERENDUM

Referendum je bolj formalizirana in manj spontana oblika neposrednega odločanja od Zbora občanov in je omejen samo na sprejemanje odločitev. »S pravnega vidika pomeni referendum pravico vseh državljanov, ki imajo volilno oziroma glasovalno pravico, da s splošnim glasovanjem odločijo o posameznem aktu zakonodajnega telesa« (Kaučič 1999: 240).

Zakonu o lokalni samoupravi v 46. členu določa, da lahko občinski svet razpiše referendum na lastno pobudo, mora pa ga razpisati, če to zahteva najmanj pet odstotkov volivcev v občini, če tako določa zakon ali statut občine.

Zakon o lokalni samoupravi določa tri vrste referendumov v lokalni skupnosti:

- Referendum o splošnem aktu občinskega sveta

Na njem občani odločajo o vprašanjih v splošnih aktih občine. Po zakonu je prepovedan referendum o proračunu in zaključnem računu občine, s katerim se v skladu z zakonom predpisujejo občinski davki in druge dajatve. Omenjeni referendum je predviden le kot naknadni, po sprejemu splošnega akta v občinskem svetu. Na naknadnem referendumu volivci potrdijo ali zavrnejo splošni akt in posamezne določbe v splošnem aktu. Posebna oblika referenduma o splošnem občinskem aktu je referendum o samopriskevku. Samopriskevk se lahko na določenem območju uvede samo, če so se občani z referendumom vnaprej odločili zanj. Pomembna razlika med obema tipoma referenduma je, da referendumu o samopriskevku ne zadošča samo relativna večina, ampak absolutna večina v občini ali delu občine, za katerega se bo samopriskevk uvedel. Zakon o lokalni upravi predvideva tudi referendum o drugih vprašanjih, če le-tako določa zakon (glej Kaučič 1999: 260–261).

– Posvetovalni referendum

Da ugoti volji občanov, lahko občinski svet razpiše posvetovalni referendum o posameznih vprašanjih iz svoje pristojnosti. Svetovalni referendum je predhoden, kar pomeni, da ga občinski svet lahko razpiše pred odločanjem o posameznem vprašanju in fakultativen (da ga razpišejo na pobudo občinskega sveta). Svetovalni referendum se razpiše za vso občino ali njen del, referendumski odločitev pa občinskih organov pravno ne zavezuje (glej Kaučič 1999: 261).

– Referendum o ustanovitvi in preoblikovanju občine in pokrajin

Predpisan je že z Ustavo Republike Slovenije (139. člen), ki določa, da se občina ustanovi z zakonom po prej opravljenem referendumu, s katerim se ugotovi volja prebivalcev na določenem območju. Referendumski postopek urejata Zakon o lokalni samoupravi in Zakon o postopku ustanovitve občin. Referendum je obligatoren in predhoden. Odločitev na referendumu o ustanovitvi občine oziroma o njenem preoblikovanju je sprejeta, če je zanjo glasovala večina volivcev (glej Kaučič 1999: 261).

5.3 LJUDSKA INICIATIVA

Pri ljudski iniciativi gre za pravico določenega števila ali odstotka volivcev, da pisno predlagajo predstavniskemu telesu in drugim organom lokalne skupnosti pravno ureditev nekega vprašanja ali sprejetje odločitve, ki jim ustreza (glej Kaučič 1999: 279).

Ljudska iniciativa se uresničuje kot kolektivna pravica, za katero je predpisan prav poseben postopek. Le-ta je vezan na izpolnitev določenih pogojev, kot je (1) volilna pravica, (2) izdelavo predloga z vsemi potrebnimi sestavinami, (3) podpore volivcev, (4) na roke za posredovanje predloga ...

Čeprav je ljudska iniciativa samostojna oblika neposredne demokracije je tesno povezana z referendumom, s katerim se dopolnjujeta in omogočata državljanom neposredno sodelovanje v dveh sestavinah sprejemanja določene odločitve – predlaganja in odločanja. Ljudska iniciativa se od referendumu razlikuje po tem, da se le-ta nanaša na odločitev, ki bi jo naj šele sprejeli (glej Kaučič 1999: 254–246).

6. VOLITVE IN VOLILNI SISTEM

»Volitve so v sodobnem pojmovanju demokracije eden najpomembnejših izrazov ljudske suverenosti in nujni pogoj za demokratično oblikovanje najpomembnejših državnih organov, zlasti predstavniškega sveta« (Grad 2004: 17). Brezovšek je zapisal, »da v demokratičnem političnem sistemu predstavlja glasovanje na volitvah iz več razlogov eno temeljnih in univerzalnih oblik politične participacije« (Brezovšek 2004: 36).

»Volitve so oblika participacije, ki je bila – bistveno bolj kot druge oblike – v zgodovini dostopna in uporabljena na univerzalen način, oblika, ki množično vključuje državljane v glasovanje na volitvah« (Lavtar 2007: 48).

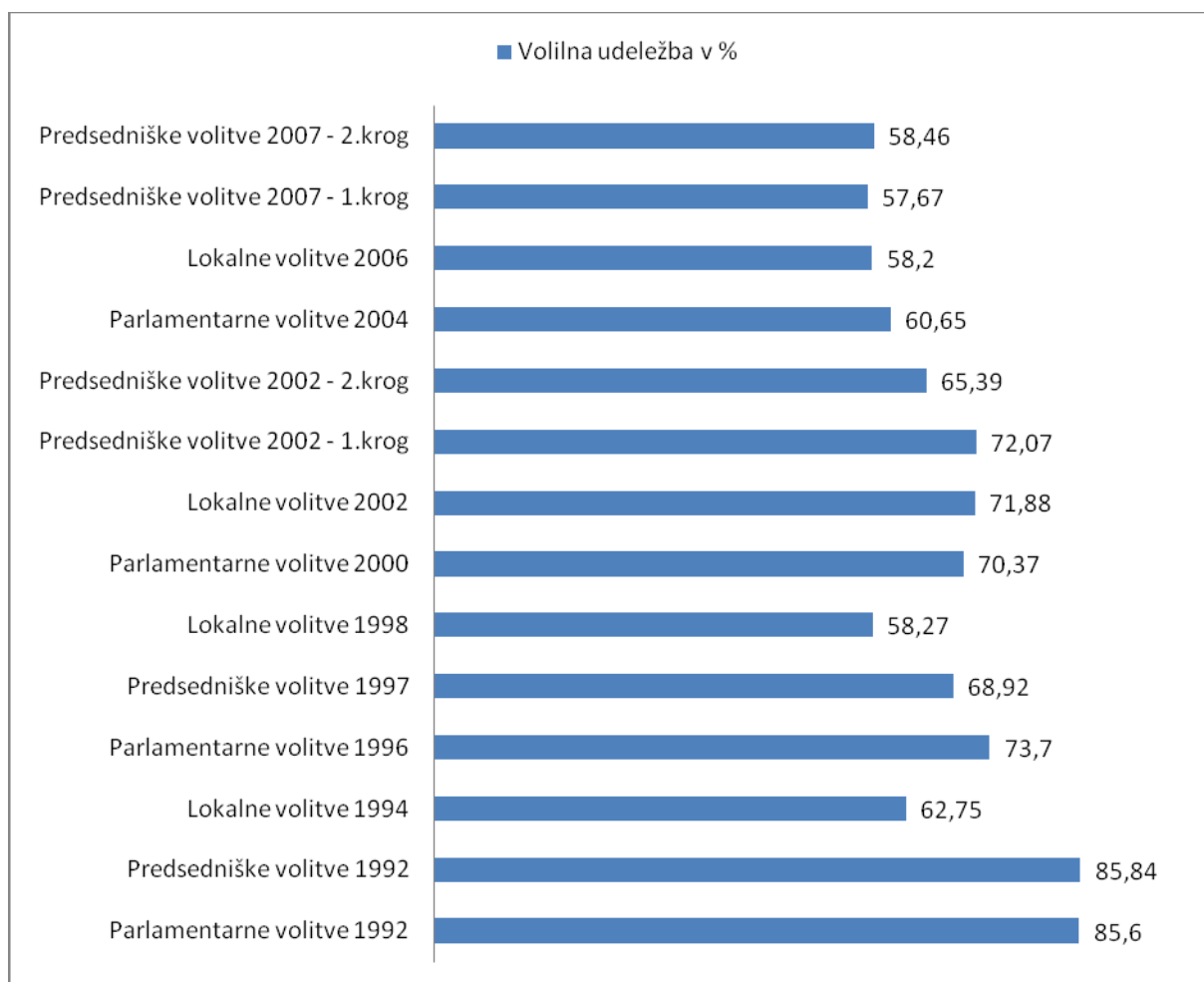
Druge oblike participacije so sicer lahko bolj natančno osredotočene in zagotavljajo podrobnejše informacije o preferencah državljanov ter nudijo neposredna sredstva ali načine za izvajanje vpliva nad političnimi odločitvami, vendar pa zgodovinsko nobena druga oblika participacije ni (bila) dostopna ali uporabljena na tako univerzalen način, ki množično vključuje državljane, kot je to glasovanje na volitvah. (Brezovšek 2004: 37)

»Volitve imajo v političnem sistemu eno najpomembnejših funkcij. Z vidika razmerja med državljani in državno oblastjo volitve omogočajo državljanom neposreden vpliv na oblikovanje in izvrševanje državne oblasti. Z volitvami državljani izbirajo osebe, ki bodo izvrševale oblast v zakonodajnem telesu« (Grad 2004: 23).

Volilni sistem obsega predpise o vrsti vprašanj, ki se nanašajo na volitve, to je o volilni pravici, organizaciji volitev, postopku in tehniki volitev, o razdelitvi mandatov. Eden izmed najpomembnejših elementov volilnega sistema je volilna pravica, ki je ena izmed temeljnih političnih pravic, od katere je v veliki meri odvisen tudi značaj volilnega sistema in sploh političnega sistema v določeni državi, znotraj tega pa sistem lokalne samouprave in njeno mesto v političnem sistemu (glej Grad 1998: 51–52).

Graf 6.1 prikazuje volilno udeležbo na lokalnih, parlamentarnih ter predsedniških volitvah v Republiki Sloveniji. Od osamosvojitve RS so se zvrstile že četrte lokalne kot tudi parlamentarne in predsedniške volitve.

Graf 6.1: Volilna udeležba na lokalnih, parlamentarnih in predsedniških volitvah v Republiki Sloveniji od 1992 do 2007 (v odstotkih)



Vir: Podatki Republiške volilne komisije

Če pogledamo graf 6.1. opazimo, da na zadnjih volitvah ni večjih nihanj med udeležbo na lokalnih, parlamentarnih ali predsedniških volitvah. Največjo udeležbo na volitvah štejejo parlamentarne volitve 1992 ter predsedniške volitve 1992, ko se je volitev udeležilo več kot 80 % volilnih upravičencev, najmanjšo pa lokalne volitve leta 2006. Iz primerjave udeležbe na lokalnih, parlamentarnih ter predsedniških volitvah lahko sklepamo, da se državljani raje udeležujejo parlamentarnih volitev, na katerih nimajo velikega vpliva, kateri kandidat jih bo zastopal v Državnem zboru kot lokalnih volitev, kjer bi lahko v večji meri vplivali na lokalno

politiko. V povprečju se državljani za približno 5 % bolj udeležujejo parlamentarnih volitev kot lokalnih volitev.

Volilna udeležba na parlamentarnih in predsedniških volitvah od leta 1992 pa do leta 2007 je upadla za približno 25 %, volilna udeležba na lokalnih volitvah pa ostaja približno 60 %, razen na lokalnih volitvah leta 2007, ko je bila volilna udeležba nad 70 %. Na lokalnih volitvah leta 2002 so vzporedno potekale tudi volitve za predsednika Republike Slovenije, kar lahko pojasni za približno 10 % večjo volilno udeležbo na lokalnih volitvah leta 2002 v primerjavi z lokalnimi volitvami leta 1994, 1998 in 2006.

Tabela 6.1: Volilna udeležba na predsedniških volitvah od 1992 do 2007 v odstotkih

Predsedniške volitve	1992	1997	2002	2007
1. krog	85,84	68,29	72,07	57,67
2. krog			65,39	58,46

Vir: Uradni List RS 60/1992 in Internet 7–11.

Volilna udeležba na parlamentarnih volitvah je na zadnjih volitvah leta 2007 bila manj kot 60-odstotna, prav toliko kot tudi volilna udeležba na zadnjih lokalnih volitvah leta 2006. Če povežemo volilno participacijo s tipom volitev, opazimo, da državljani bolj sodelujejo na nacionalni ravni. Ker je volilna udeležba večja na nacionalnih volitvah kot na lokalnih volitvah se tudi državljani bolj zanimajo za nacionalno politiko kot za lokalno politiko.

6.1 VOLILNI SISTEM V SLOVENIJI NA LOKALNI RAVNI

Volilni sistem na lokalni ravni lahko opredelimo kot skupek vseh tistih predpisov, ukrepov in metod, ki služijo izvrševanju volilne pravice na lokalnih volitvah.

V Sloveniji poznamo na lokalni ravni tako večinski volilni sistem, kot tudi proporcionalni večinski sistem. Zakon o lokalni samoupravi in Zakon o lokalnih volitvah ter posamezni statuti občin vsebujejo skupek pravnih pravil, ki urejajo volitve in dajejo sredstva za njihovo uresničevanje.

Volilni sistemi se tako razlikujejo glede na to, ali gre za županske volitve ali pa za volitve občinskih svetnikov. Na lokalni ravni pri volitvah občinskih svetnikov uporabljamo oba sistema, vendar je od velikosti občine odvisno, kateri bo uporaben. V manjših občinah, kjer občinski svet šteje manj kot 12 članov, je v uporabi večinski volilni sistem. V večjih občinah, kjer občinski svet šteje 12 ali več članov, je v veljavi proporcionalni volilni sistem. Predstavniki italijanske in madžarske narodnosti ter predstavniki romske skupnosti so v občinski svet voljeni po večinskem volilnem sistemu.

Pri večinskem volilnem sistemu se glasuje o posameznih kandidatih. Kolikor je članov v občinskem svetu toliko kandidatov lahko volivec obkroži na svojem volilnem lističu. Kandidati, ki so prejeli največ glasov tako postanejo občinski svetniki.

Pri proporcionalnem volilnem sistemu pa se glasuje o listah kandidatov v volilni enoti. Zakon o lokalnih volitvah pravi, da če se glasuje o listah kandidatov, lahko volivec glasuje za samo eno listo kandidatov. Na glasovnici pri listi kandidatov, za katero je glasoval lahko volivec označi kandidata, ki mu daje pri izvolitvi prednost pred ostalimi kandidati na listi (preferenčni glas). V kolikor se vsi člani občinskega sveta volijo v eni volilni enoti, se mandati delijo po zaporedju največjih količnikov. V primeru pa, da se člani občinskega sveta volijo v dveh ali več volilnih enotah, se mandati delijo na dve ravni: na ravni volilne enote po sistemu navadnega Harejevega količnika in ravni občine po d'Hontovem sistemu.

Župana se voli neposredno po absolutnem večinskem volilnem sistemu. Temeljna načela glede volitev župana so določena že v Zakonu o lokalni samoupravi, ki določa, da župana volijo državljani, ki so na dan volitev dopolnili 18 let in imajo v občini stalno prebivališče, na neposrednih tajnih volitvah. Če v prvem krogu nobeden izmed kandidatov ni dobil večine, se opravi drugi krog volitev med kandidatoma, ki sta prejela največ glasov.

Vzporedno se z volitvami v občinske svete in volitvami za župana izvajajo tudi volitve v svete krajevnih, vaških in četrtnih skupnosti, torej ožjih delov občine. Le-te volitve so zelo podobne volitvam v občinske svete. Sveti krajevnih, vaških in četrtnih skupnosti se volijo prav tako po proporcionalnem ali večinskem volilnem sistemu, kjer je volilni sistem odvisen od velikosti volilne enote, posebej pa to velja za četrtne skupnosti, ki so ponekod že prave male občine.

6.2 LOKALNA DEMOKRACIJA IN LOKALNE VOLITVE

Volitve v lokalni skupnosti so način izbiranja oseb, ki bodo v lokalni skupnosti sprejemale najpomembnejše odločitve, pa tudi način nadzorovanja nad delovanjem oblasti kot celote. Volitve neposredno uvajajo posameznika v proces izvrševanja lokalne samouprave, saj volivec prav s sodelovanjem na volitvah izraža pripadnost lokalni skupnosti in se zanima za njeno problematiko (Grad 1998: 49).

»Lokalna demokracija ima pozitivno konotacijo v tem smislu, da zagotavlja državljanom naprednejši stik, udeležbo in nadzor nad institucijami ter dogodki v njihovem življenjskem okolju oziroma predstavlja okvir razvoja ustavne demokracije« (Brezovšek 2005: 264–265).

Koncept lokalne demokracije (local democratic governance) temelji na naslednjih zmogljivostih lokalnih oblasti:

- zmogljivost političnega odločanja, to je sprejemanje uravnoveženih in koordiniranih odločitev;
- demokratična zmogljivost, to je odprtost in konsistentnost lokalne oblasti;
- zmogljivosti in participacije odločitev lokalne oblasti, pri čemer je učinkovitost merilo te sposobnosti, razmerje med političnimi cilji in njihovo dejansko izvršitvijo;
- zmožnost odzivanja in skladnosti političnih ciljev s stvarnimi možnostmi in potrebami skupnosti, ki se odražajo v zadovoljstvu državljanov z javnimi službami in storitvami (glej Brezovšek 2004: 15).

Različni avtorji se strinjajo, da ni enotnega koncepta o lokalni demokraciji, vendar pa obstaja soglasje o tem, da obstajajo trije sklopi vrednot oziroma načel lokalne demokracije:

- svoboda ali avtonomija, ki pomeni v primeru lokalne samouprave zaščito pred oblastjo v eni točki ali koncentracijo politične moči in dopušča oblikovanje različnih političnih izbir;
- participacijo, ki predpostavlja obstoj lokalne samouprave, ki dopušča večjo vključenost občanov v lokalno samoupravo;
- učinkovitost, ki pomeni sposobnost lokalne samouprave pri zagotavljanju različnih storitev in služb na čim bolj uspešen in gospodaren način (glej Brezovšek 2005: 265–266).

Po mnenju J. S. Mill (1861) lokalna demokracija ponuja državljanom možnost za uveljavitev njihove svobode in za izražanje njihove lokalne istovetnosti na način, ki se razlikuje in hkrati dopolnjuje z najvišjimi nivoji oblasti (glej Brezovšek 2005: 8).

»Sistem lokalnih volitev se v večini evropskih držav na eni strani močno naslanja na sistem parlamentarnih volitev, na drugi strani pa na sistem lokalne samouprave« (Grad 1998: 137).

Enonivojski sistem lokalne samouprave v Republiki Sloveniji je bil vzpostavljen leta 1994, pri tem pa je šlo za enega najbolj globljih posegov v dotedanjo komunalno ureditev. »Mnoge značilnosti parlamentarnih volitev so bile preprosto prenesene na sistem lokalnih volitev; zlasti pri tem mislimo na tiste, ki se nanašajo na organizacijsko, proceduralno in tehnično plat volitev« (Haček 2004: 25).

»Lokalne volitve so pomemben del lokalne samouprave in so kot take izraz ljudske suverenosti in pogoj za demokratično oblikovanje organov lokalne samouprave« (Brezovšek, Haček 2004: 50).

Za lokalne volitve veljajo predvsem enaka načela kot tudi za volitve na državni ravni, zahtevajo pa tudi podrobno organizacijo in enaka jamstva za uresničevanje volilne pravice vsakega posameznika v lokalni skupnosti. Vendar pa je narava lokalnih volitev bistveno drugačna od narave parlamentarnih volitev, ki pomeni enega izmed redkih načinov vplivanja državljanov na strukturo državne oblasti. Lokalna samouprava namreč v svojem bistvu pomeni zagotavljanje možnosti neposrednega vplivanja na odločanje v lokalnih skupnostih, zato so lokalne volitve le ena izmed možnosti vplivanja državljanov na strukturo oblasti in jih je treba jemati kot neločljivi in naravni del lokalne demokracije kot take. (Grad v Haček 2004: 23)

Lokalne volitve so eden izmed najpomembnejših vidikov sodelovanja občanov v lokalni samoupravi, na drugi strani pa so tudi del volilnega sistema neke države. Z vidika lokalne demokracije lahko lokalne volitve pomenijo posredno demokracijo, ki omogoča občanom vpliv na sestavo lokalnega predstavniškega telesa.

Tabela 6.2: Volilna udeležba glede na velikost občine – primerjava lokalnih volitev v obdobju od 1994 do 2006 (v odstotkih)

VELIKOST OBČINE	VOLILNA UDELEŽBA V % 1994	VOLILNA UDELEŽBA V % 1998	VOLILNA UDELEŽBA V % 2002	VOLILNA UDELEŽBA V % 2006
Do 3000	67,1	67,8	74,9	66,0
3001–5000	68,9	67,0	75,9	64,6
5001–10000	66,2	64,3	75,5	62,4
10001–15000	69,6	60,1	73,9	54,9
15001–20000	64,4	60,1	73,1	52,5
20001–30000	64,9	57,3	70,3	53,3
30001–100000	59,4	58,5	71,0	53,6
nad 100000	55,3	45,2	65,8	54,5
Skupaj	62,7	58,3	72,1	58,2

Vir: Haček 2007: 36.

Kot je razvidno iz tabele 6.2 je volilna udeležba na lokalnih volitvah v letih od 1994 do 2006 več kot 58-odstotna. Večje nihanje opazimo pri volitvah leta 2002, kjer je volilna udeležba bila nad 72 %, zaradi vzporednih predsedniških volitev. Volilna udeležba je večja pri manjših občinah do 10 000 prebivalcev, kot pri občinah nad 100 000 prebivalcev, kar nam dokazuje tudi tabela 6.2. Iz tega lahko sklepamo, da prebivalci v manjših občinah bolj politično participirajo, so bolj politično dejavni in jih zadeve na lokalni ravni bolj zanimajo od njihovih sožupljanov, ki živijo v večjih občinah v Sloveniji.

Med parlamentarnimi volitvami so lokalne volitve pokazatelj različnih indikatorjev, na osnovi katerih lahko sklepamo o stopnji razvitosti lokalne demokracije. »O tem lahko sklepamo na osnovi vrste indikatorjev, med katerimi so najpomembnejši: stopnja volilne udeležbe na lokalnih volitvah, stopnja tekmovalnosti za sedeže v predstavniškem telesu v lokalni skupnosti in drugih organih lokalne oblasti ter delež oziroma uspešnost nestranskih kandidatov ter kandidatov strank z obrobja politične arene« (Rallings in Thrasher v Haček 2004: 27).

Slovenske politične stranke so na lokalni ravni zelo različno organizirane, saj nekatere s svojimi lokalnimi organi pokrivajo samo večje in zanje pomembnejše občine, druge pa so razširile svojo organizacijsko mrežo na občinske in krajevne odbore, s katero so skoraj v celoti pokrile mrežo slovenskih občin (glej Haček 2004: 27).

»Na vseh dosedanjih lokalnih volitvah so politične stranke odločale za predvolilno povezovanje zlasti pri kandidatih za župane, kar je glede na aktualen volilni sistem (župani se volijo po absolutnem večinskem volilnem sistemu, ki spodbuja povezovanje političnih strank) tudi razumljivo« (Haček 2004: 27).

Nizka volilna udeležba slabi demokratično podlago lokalne samouprave, saj so pogosto izvoljeni predstavniki, ki jih je podprla izrazita manjšina celotnega volilnega telesa (Rallings in Thrasher v Haček 2004: 29).

V letih po osamosvojitvi Republike Slovenije so lokalne volitve postale osnovno, v večini občin pa tudi eno redkih orodij lokalne demokracije, saj se različne oblike neposredne demokracije zaradi različnih razlogov relativno poredko uporabljajo (glej Haček 2004: 34).

Tabela 6.3: Razlogi za udeležbo na lokalnih volitvah (v odstotkih)

	1*	2	3	4	5	NE VEM
<i>Državljska dolžnost</i>	7,5	3,6	8,6	17,3	62,3	0,7
<i>Želja glasovati za »svojo« politično stranko</i>	26,3	8,5	14,9	16,0	33,0	1,2
<i>Želja glasovati za svojega kandidata</i>	11,5	5,8	11,6	20,8	49,4	1,0
<i>Želja vplivati na prihodnost občine</i>	4,9	4,7	12,3	24,0	53,2	0,9
<i>Hotenje preprečiti zmago kandidata, ki mu močno nasprotuje</i>	34,2	14,8	12,8	9,3	26,7	2,2
<i>Hotenje preprečiti zmago stranke, ki ji močno nasprotuje</i>	37,9	17,2	11,9	9,2	21,6	2,2

* Na vprašanje »Nam lahko zaupate, zakaj ste se udeležili zadnjih lokalnih volitev?« so anketiranci odgovarjali tako, da so vsako ponujeno trditev ocenili z oceno 1 do 5, pri čemer 1 pomeni sploh ne drži, 5 pa popolnoma drži.

Vir: Lavtar 2007: 57–58.

Tabela 6.3 prikazuje, zakaj so se državljani udeležili lokalnih volitev. Opazimo, da se jih je večina udeležila zaradi svoje državljanske dolžnosti (62,3 %), ali so želeli vplivati na prihodnost svoje občine (53,2 %) ter so želeli glasovati za svojega kandidata (49,4 %). 21,6 % anketirancev se je udeležilo lokalnih volitev, da prepreči zmago stranke, ki ji močno nasprotuje in 26,7 % je hotelo preprečiti zmago kandidata, ki mu močno nasprotujejo.

Lokalne volitve so osnovni instrument vplivanja prebivalcev lokalne skupnosti na predstavniško telo in druge demokratično izvoljene organe lokalne samouprave in so kot take bistvenega pomena tako za dosedanji kot tudi za nadaljnji razvoj slovenske lokalne demokracije (glej Haček 2004: 35).

6.3 FENOMEN NEODVISNIH KANDIDATOV NA LOKALNI RAVNI

»Neodvisni, nestrankarski kandidati na nacionalni ravni oblasti zaradi obstoječega volilnega sistema in izrazito poudarjene vloge političnih strank v tekmi za izvolitev v Državni zbor Republike Slovenije nimajo praktično nobene realne možnosti, zato je njihova edina realna možnost uspešnega uveljavljanja pasivne volilne pravice, kandidatura na lokalnih volitvah« (Haček 2004: 71).

Če primerjamo dosedanje lokalne volitve in delež neodvisnih kandidatov na le-teh volitvah, opazimo da delež neodvisnih kandidatov raste. Na prvih lokalnih volitvah leta 2002 je bil delež neodvisnih kandidatov 9,5 in se je na četrth lokalnih volitvah že povzpел na 17,5 %.

Tabela 6.4: Delež volilnih glasov za neodvisne kandidate na lokalnih volitvah v letih 1994, 1998, 2002 in 2006

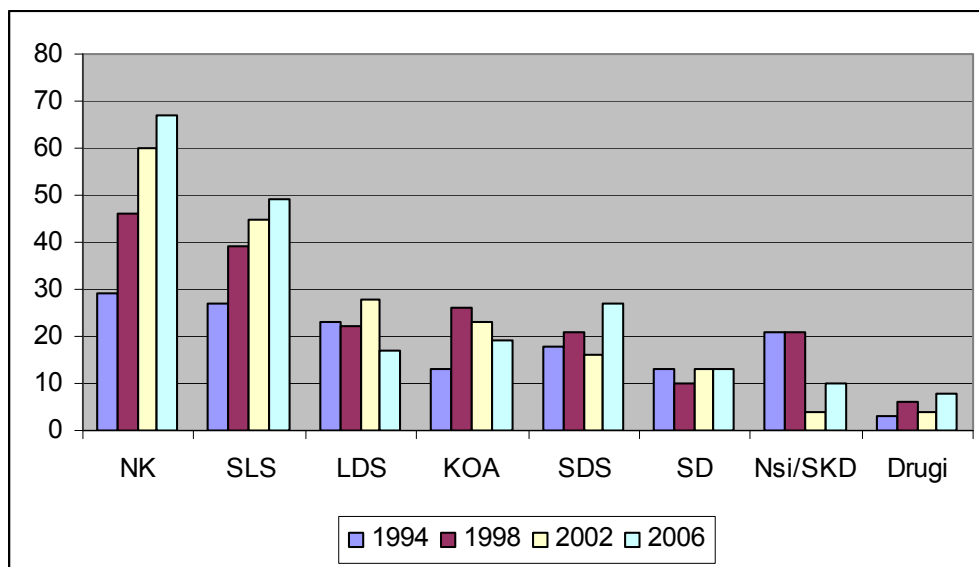
Lokalne volitve – leto	1994	1998	2002	2006
Neodvisni kandidati (v %)	9.5	11.7	17.1	17.5

Vir: Kontelj 2007: 14.

Eden najbolj pogostejših razlogov, zakaj prihaja do tolikšne uspešnosti neodvisnih kandidatov na lokalnih volitvah je, da se volivci odločajo za kandidata, katerega poznajo in ki ni strankarsko opredeljen ali pa da se ljudje vse težje identificirajo s političnimi strankami, da bi nastopili na njihovih kandidatnih listah.

Analiza rezultatov lokalnih volitev leta 2002 prikazuje, da vpliv političnih strank raste z velikostjo občine oziroma slabi v manjših občinah in da je večinski sistem neodvisnim kandidatom kar v četrtini vseh občin s tem volilnim sistemom bolj naklonjen (glej Lavtar 2007a: 35).

Graf 6.2: Izvoljene županje in župani po listah kandidatov na volitvah 1994, 1998, 2002 in 2006



Vir: Kontelj 2007: 7.

Enak fenomen je opazen tudi na volitvah za župane, kar je razvidno iz grafa 6.2. Najbolj uspešni so bili neodvisni kandidati (kot neodvisni kandidati lahko kandidirajo tudi člani političnih strank), ki so na zadnjih volitvah leta 2006 dobili 67 kandidatov. Opazimo lahko tudi, da so bili neodvisni kandidati najbolj uspešni na vseh dosedanjih lokalnih volitvah od leta 1994 naprej.

Glede na izide lokalnih volitev lahko opazimo uspešnost nestranskih kandidatov, kar je v prvi vrsti posledica uporabe dvokrožnega absolutnega večinskega sistema za volitve županov ter so tudi primernejše za uresničevanje pasivne volilne pravice neodvisnih, nestranskih kandidatov. Ker je v Sloveniji izrazito močna tradicija nestranskarstva, se volivci na lokalni ravni raje odločajo za podporo kandidatu, ki ga osebno poznajo in ki je strankarsko neopredeljen (glej Haček 2004: 71–72).

Trend na slovenskih lokalnih volitvah je naraščajoče usmerjen v prid neodvisnim kandidatom, kar še zlasti velja za volitve županov. Za povprečnega slovenskega volivca je neodvisnost kandidata druga najpomembnejša lastnost, takoj za njegovimi političnimi dosežki⁴. Povprečni slovenski volivec postavlja kandidatovo neodvisnost pred njegovo pripadnost politični stranki ali pa osebemu poznavanju kandidata (glej Haček 2004: 72).

Če primerjamo pomembnost strankarske pripadnosti kandidatov na parlamentarnih in lokalnih volitvah v Sloveniji, je le-ta za povprečnega slovenskega volivca na lokalnih volitvah znatno manj pomembna⁵ (Haček 2004: 71–72).

⁴ Vprašanje 3.20: »Kako pomembne so za vas naslednje lastnosti kandidatov pri odločanju na lokalnih volitvah? Za vsako trditev izberite oceno od 1 do 5, kjer 1 pomeni sploh ni pomembno, 5 pa zelo pomembno. Povprečne vrednosti odgovor so pri a) pripadnost politični stranki 2,90, b) politične izkušnje 3,90, c) spol 1,78, d) osebno poznavanje kandidata 2,56 in e) neodvisnost kandidata 3,23. N=1093 (vir: Raziskava »Stališča o lokalni demokraciji«, Center za politološke raziskave, Fakulteta za družbene vede, 2003).

⁵ Vprašanje 3.21: »Ali je za vas pri izbiri med kandidati strankarska pripadnost bolj pomembna pri lokalnih ali pri parlamentarnih volitvah?«

1 – pomembnejša je pri parlamentarnih volitvah	26,2 %
2 – pri obojih je enako pomembna oziroma nepomembna	49,9 %
3 – pomembnejša je pri lokalnih volitvah	6,8 %
8 – ne vem	17,2 %

N=1093 (vir: Raziskava »Stališča o lokalni demokraciji«, Center za politološke raziskave, Fakulteta za družbene vede, 2003).

7. POLITIČNA PARTICIPACIJA DRUŽBENIH SKUPIN NA LOKALNI RAVNI

7.1 POLITIČNA PARTICIPACIJA ŽENSK NA LOKALNI RAVNI

Slovenija je ena izmed sodobnih demokracij, ki se tako na državni kot tudi na lokalni ravni srečuje z odsotnostjo žensk v politiki, kajti še vedno obstaja miselnost, da je politika moška zadeva in naj se ženske z njo ne ukvarjajo.

Po več merilih delimo ukrepe, s katerimi je mogoče doseči uravnoteženo zastopanost obeh spolov:

1. formalni ne neformalni ukrepi: prvi pomenijo zakonsko ureditev določenih ravnanj, druge pa sprejmejo politične stranke ali druge interesne organizacije v svojih notranjih pravilih ali programskih dokumentih;
2. ukrepi, ki vplivajo na kandidacijski postopek, in ukrepi, ki vplivajo na izvolitev, ter
3. ukrepi za financiranje in druge načine nagrajevanja in kaznovanja političnih strank za uravnoteženo sodelovanje obeh spolov v političnem življenju (glej Grad, Nenad in Zagorc v Lavtar 2007a: 70).

Tabela 7.1: Primerjava med kandidatkami in izvoljenimi županji na lokalnih volitvah v letih 1994, 1998, 2002 in 2006

	1994	1998	2002	2006
Kandidati skupaj	635	750	724	847
Kandidatke za županje	31	53	77	91
Izvoljeni skupaj	147	192	193	210
Izvoljene županje	2	8	11	7

Vir: Kontelj 2007: 6.

Število kandidatke za župansko funkcijo se na vsakih volitvah povečuje (glej tabelo 7.1.). Na prvih lokalnih volitvah v Sloveniji leta 1994 sta bili izvoljeni samo 2 županji, na volitvah leta 2002 pa je bilo izvoljenih 11 županj. Z analizo podatkov lokalnih volitev lahko opazimo, da

se število izvoljenih kandidatki na lokalnih volitvah ne povečuje, temveč zmanjšuje. Glede na število vloženih kandidatur se na vsakih lokalnih volitvah povečuje število žensk, ki kandidirajo za županski stolček.

Uvedba t. i. ženskih kvot pri volitvah v občinski svet pa ni vplivala na povečanje deleža žensk, ki so kandidirale za županjo na lokalnih volitvah 2006.

Obstajajo različne ovire in dejavniki, ki vplivajo na politično participacijo žensk na lokalni ravni. Ena najpomembnejših je tradicionalna miselnost o tem, kam spada ženska. Dolgo je veljala miselnost, da je mesto ženske doma, saj je le ona po naravi mati in vzgojiteljica. Izobrazba žensk ima tudi velik vpliv na politično participacijo žensk, saj so te po večini končale srednjo šolo, se zaposlile in posvetile ustvarjanju družine. Po poklicni naravi pa se večinoma žensk odloča za poklice, ki so blizu ženskam, kot so učiteljice, zdravstvene asistentke, prodajalke.

Ovire, zaradi katerih je v politiki tako majhno število žensk:

- primarna in sekundarna socializacija;
- vloga situacijskih in strukturalnih dejavnikov (šolanje, zaposlitev);
- zasebna in javna sfera družbe;
- nezainteresiranost žensk za politične teme in probleme.

Najpomembnejši dejavniki, ki vplivajo na politično participacijo so: volilni sistem, politične stranke in volilne kvote. Proporcionalni volilni sistem je predstavnik sorazmernega predstavništva, kar omogoča večjo možnost izvolitve za ženske od večinskega volilnega sistema. Večja možnost izvolitve žensk je v občinah, ki uporabljajo proporcionalni volilni sistem, imajo večje volilne enote in uporabljajo možnost preferenčnega glasu. Ena izmed večjih dejavnikov so politične stranke, ki vključujejo ženske in jih dodajajo na svoje kandidatne liste. Volilne kvote so tudi ena izmed pomembnejših dejavnikov vplivanja na politično participacijo žensk, kajti že z volilnimi kvotami imajo politične stranke določeno, najmanj koliko odstotkov žensk morajo imeti na svojih kandidatnih listah.

Tabela 7.2: Delež izvoljenih občinskih svetnic na lokalnih volitvah v letih 1994–2006

	1994	1998	2002	2006
Izvoljeni občinski svetniki in svetnice (v številih)	2.779	3.188	3.231	3.386
Izvoljene občinske svetnice (v odstotkih)	10,8	12,0	13,1	21,5

Vir: Kontelj 2007: 13, 17.

V Sloveniji volilni upravičenci na vsakih lokalnih volitvah izvolijo več občinskih svetnic. Leta 1994 so izvolili 10,8 % občinskih svetnic in na zadnjih lokalnih volitvah leta 2006 pa so jih izvolili 21,5 %. Zvišanje izvolitev občinskih svetnic na zadnjih dveh lokalnih volitvah za 8,4 % bi lahko pripisali tudi noveli Zakona o lokalnih volitvah, ki določa, da naj na prvih rednih lokalnih volitvah (2006) pripada vsakemu od obeh spolov najmanj 20 % kandidatur, kajti s to novelo zakona so stranke na kandidatnih listah povečale število kandidatk in sicer v povprečju za 11,6 %⁶.

7.2 POLITIČNA PARTICIPACIJA NARODNOSTNIH MANJŠIN

Ena izmed temeljnih funkcij politične participacije narodnih manjšin je v urejanju družbenih odnosov, da se preprečuje ali odpravlja deprivilegiran in/ali marginaliziran položaj manjšin ali njenih članov v določeni družbi ali državi (glej Jesih 2003: 8).

V Sloveniji sta z ustavo uradno priznani dve narodnostni manjšini – italijanska in madžarska in na njunih območjih je tudi vpeljana dvojezičnost – slovenski in madžarski/italijanski jezik. Z 80. členom v slovenski ustavi je določeno, da vsaka narodna manjšina izvoli po enega poslanca. Razlika med obema poslancema in občinskimi svetniki narodnostih manjšin je v tem, da poslanca nista vezana na soglasje samoupravnih narodnih skupnosti.

Ena izmed temeljnih pravic narodnosti je pravica do soudeležbe pri upravljanju lokalnih javnih zadev. Prav tako pa je v Sloveniji na lokalni ravni zagotovljena uporaba obeh jezikov pri delovanju organov občine in občinskih uprav. Zakon o lokalni samoupravi v svojem 39.

⁶ Podatek je pridobljen iz Kontelj 2007: 18.

členu določa, da na narodnostno mešanih območjih, kjer živita italijanska oziroma madžarska narodna skupnost, imata narodni skupnosti v občinskem svetu najmanj enega predstavnika.

Naloge in pristojnosti samoupravnih narodnih skupnosti so podrobneje določene s statuti, ki obsegajo način odločanja, oblike predstavljanja samoupravne narodne skupnosti, način volitev v organe ter organiziranost narodne skupnosti.

Narodne manjšine dajejo lokalnim skupnostim predloge, pobude in mnenja o zadevah, ki se nanašajo na njihov položaj in ohranjanje značilnosti narodnostno mešanih območij.

»Predstavniki narodne skupnosti, izvoljeni v svete samoupravnih lokalnih skupnosti morajo pred odločitvijo o soglasju k zadevam, ki se nanašajo na posebne pravice pripadnikov narodnih skupnosti, pridobiti soglasje samoupravnih narodnih skupnosti oziroma imajo v občinskih svetih imperativni mandat« (Jesih 2003: 13).

Predstavniki narodnostnih skupnosti volijo svoje predstavnike v občinski svet po enokrožnem večinskem sistemu. Kot je razvidno iz tabele 7.3 se število predstavnikov madžarske in italijanske narodne skupnosti od leta 1996 ne spreminja.

Tabela 7.3: Izvoljeni občinske svetnice in svetniki v narodnih skupnostih

Občinske svetnice in svetniki / volitve	1994	1998	2002	2006
Madžarska narodna skupnost	/	7	7	7
Italijanska narodna skupnost	/	8	8	9

Vir: Kontelj 2007: 13.

Predstavnike madžarske narodne skupnosti volijo v petih prekmurskih občinah: Lendava, Dobrovnik, Hodoš, Šalovci in Moravske Toplice, v katerih živi 5212 pripadnikov te narodne skupnosti, kar predstavlja 83,5 % vseh opredeljenih pripadnikov madžarske narodne skupnosti.

Med pripadnike italijanske narodne skupnosti, ki prebivajo v občinah Koper, Piran in Izola se prišteva 81,5 % predstavnikov narodne skupnosti, kar zneso 1840 oseb.

7.3 POLITIČNA PARTICIPACIJA ROMOV

Romska skupnost v Sloveniji nima položaja narodne manjšine, kajti gre za posebno etnično manjšino ali skupnost, ki ima posebne etnične značilnosti, kot so lastni jezik, kultura in druge etnične posebnosti. Tradicionalno je največ romskega prebivalstva na območju Prekmurja, Dolenjske, Posavja in Bele krajine. Že v 65. členu Ustave Republike Slovenije je romski skupnosti priznana posebna pravica, Zakon o lokalni samoupravi pa določa nekatere pravice in dolžnosti romske skupnosti.

Slovenija uporablja t. i. model »pozitivne diskriminacije« in manjšine obravnava kot subjekt in izrecno določa obveznosti države za uresničevanje posebnih manjšinskih pravic. Koncept »pozitivne diskriminacije« predvideva aktivno vlogo in zagotovljen vpliv etničnih manjšin v političnem procesu in jih postavlja kot aktiven subjekt v demokratični pluralni družbi in poudarja dvojno naravo njihovih posebnih pravic (glej Jesih 2007: 20).

»Izhodišče za participacijo narodnostne skupnosti pri odločanju v lokalnem predstavniškem organu je priznana dvojna politična subjektiviteta, ali drugače rečeno, poleg splošne volilne pravice imajo ti državljani še posebno volilno pravico kot predstavniki romske skupnosti« (Lavtar 2007: 137). Na lokalni ravni imajo tako predstavniki romske skupnosti pravico voliti in biti izvoljen za člana občinskega sveta – predstavnika romske skupnosti.

»Romi zaradi posebnega življenjskega sloga in tradicije v večini ne priznavajo volitev kot oblike (ne)posrednega izražanja volje občanov v sistemu lokalne samouprave, temveč svojega predstavnika »izvolijo« na neformalen način, glede na njegove izkušnje, ugled in starost« (Bačlija 2005: 174).

Tabela 7.4: Izvoljeni romski svetniki

	1994	1998	2002	2006
Romski svetniki	/	1	11	19

Vir: Kontelj 2007: 13.

Romski svetniki se volijo v naslednjih občinah: Novo Mesto, Murska Sobota, Puconci, Kočevje, Šentjernej, Metlika, Lendava, Tišina, Črnomelj, Črenšovci, Cankova, Rogašovci, Semič, Krško, Grosuplje, Beltinci, Trebnje, Kuzma in Dobrovnik.

Glede na tabelo 7.4 se je število romskih svetnikov iz leta 1998, ko je le en občinski svet imel romskega svetnika na lokalnih volitvah 2006 povečalo na 19 romskih svetnikov. Po spremembi občinskih statotov novembra 2002 in v skladu z zakonodajo so bili predstavniki romske skupnosti izvoljeni v 15 občinah in kasneje še v štirih. Izjema je le občina Grosuplje, ki do danes še nima romskega svetnika.

Pri popisu leta 2002 se je za romsko prebivalstvo opredelilo 3246 prebivalcev Republike Slovenije, 3834 pa jih je kot materni jezik navedlo romski jezik. Po podatkih centrov za socialna dela je v letu 2003 bilo približno 6264 Romov, po podatkih občin iz leta 2004 pa živi na njihovih območjih 6448 pripadnikov romske skupnosti.

Vse večja politična participacija Romov na lokalni ravni vodi tudi k izgradnji sodelovanja na nacionalni ravni in večanje politične participacije Romov na nacionalni ravni, kar nakazujejo pobude za z zakonom določeno minimalno zastopanost Romov v Državnem zboru.

7.4 POLITIČNE STRANKE IN POLITIČNA PARTICIPACIJA NA LOKALNI RAVNI

Politične stranke si tako kot na parlamentarnih volitvah tudi na lokalnih volitvah prizadevajo doseči čim boljši volilni rezultat, preko nominacij svojih kandidatov na volitvah župana, predstavniškega organa ali organov krajevnih, vaških in četrtnih skupnosti ter aktivno delujejo v predvolilni kampanji (glej Haček 2004: 27).

Politične stranke so politični akterji, ki imajo v družbi in državi več različnih funkcij, ena izmed najpomembnejših pa je njihova udeležba na volitvah. Lokalni, ožji ali najožji deli političnih strank so v resnici glavne selektorke, ki odločajo o tem, kdo se bo v imenu strank potegoval za glasove na volitvah in hkrati za vstop v politična telesa (glej Fink Hafner in Krašovec 2000: 144).

»Glavni dejavniki, ki vplivajo na uspeh posamezne politične stranke v neki enoti lokalne samouprave, so vsekakor stopnja organiziranosti te stranke v tej enoti lokalne samouprave, stopnja prepoznavnosti stranke ter (ne)uspešnost predvolilne kampanje« (Haček 1999: 221).

Zaradi različne organiziranosti političnih strank na lokalni ravni, volilni izid na le-teh volitvah nikakor ne more biti objektivni indikator politične podpore političnim strankam na nacionalni ravni. »Politična stranka, ki je na državni ravni izrazito neuspešna in neznana, ki morda na nacionalni ravni sploh ni organizirana, lahko dobi v nekaterih lokalnih skupnostih celo absolutno večino volilnih glasov ali obratno« (Haček 2007: 34).

Javno mnenje o političnih strankah na lokalni ravni je izredno slabo. Raziskava Politbarometer (2005) je pokazala, da ljudje ne zaupajo preveč političnim strankam. Če primerjamo zaupanje anketirancev v raziskavi Politbarometer med januarjem 2002 in decembrom 2005 vidimo, da je zaupanje v politične stranke v upadanju, kajti januarja 2002 je bila ocena 2,54, decembra 2005 pa 2,45.⁷

V Sloveniji je mogoče opaziti izrazito močno tradicijo nestrancarstva, kar lahko potrdimo tudi s stopnjo zaupanja v politične stranke, ki je že vse od 90. let nižja kot stopnja zaupanja v večino ostalih političnih institucij.

Med volivci na lokalni ravni je prisotno izrazito nestrancarstvo, kar potrjuje tudi raziskava Fakultete za družbene vede iz leta 2003, v kateri le 2,7 odstotka volivcev zaupa političnim strankam v svoji občini⁸ (glej Haček 2007: 44).

Po Krašovec je skupen problem vseh slovenskih političnih strank problem nezadovoljivih strukturnih povezav z družbo. Ta pa se predvsem kaže v zelo negativnem javnem mnenju o zaupanju v politične stranke (glej Krašovec 2000: 26).

⁷ Vprašanje se je glasilo: Sedaj vam bomo navedli nekaj ustanov, vi pa povejte, koliko jim zaupate. Ocenite zopet z lestvico od 1 do 5, pri čemer 1 pomeni, da tej ustanovi nič ne zaupate, 5 pa da ji zaupate popolnoma.

⁸ Vprašanje 3.40: »Komu od naštetih v vaši občini v največji meri zaupate?« Odgovori: županu (45,5%), občinskemu svetu (21,5%), občinski upravi (5,0%), političnim strankam (2,7%), ne vem (25,2%). N=1093.

Tabela 7.5: Organiziranost slovenskih političnih strank na lokalni ravni v obdobju 1994–2003

Politična stranka	Število občinskih odborov novembra leta 1994 (max. 147)	Število občinskih odborov novembra leta 1998 (max. 192)	Število občinskih odborov oktobra leta 2001 (max. 192)	Število občinskih odborov septembra leta 2003 (max. 193)	Število občin, v katerih je stranka vložila kandidatne liste za občinski svet – lokalne volitve 1994	Število občin, v katerih je stranka vložila kandidatne liste za občinski svet – lokalne volitve 1998	Število občin, v katerih je stranka vložila kandidatne liste za občinski svet – lokalne volitve 2002
LDS	110	185	185	187	138	169	180
ZLDS	64	115	157	153	127	151	165
DeSUS	40	91	120	143	-	111	132
SDS	137	192	186	190	137	181	178
NSi	-	-	134	167	-	-	160
SNS	-	-	-	-	-	71	39
SMS	-	-	24	64*	-	-	91
SKD	142	192	-	-	142	179	-
SLS	143	188	192	187	-	185	181

* lokalni odbori pokrivajo območje 82-ih občin.

Vir: Haček 2004: 28.

Glede na tabelo 7.5. se stopnja lokalne organiziranosti političnih strank (ki je določena z odstotkom občin, ki jih »pokriva« posamezna politična stranka s svojimi občinskimi odbori) od leta 1994 naprej povečujejo. Politične stranke se zavedajo vloge in pomena lokalne organiziranosti na lokalni ravni, kar je zelo lepo razvidno iz izpopolnjevanja mreže lokalnih odborov (glej Haček 2004: 28).

8. VLOGA INFORMACIJSKO-KOMUNIKACIJSKE TEHNOLOGIJE PRI PARTICIPACIJI PREBIVALCEV

V razvoju javnega sektorja postaja informacijsko-komunikacijska tehnologija močan dejavnik sprememb, kajti njene zmogljivosti segajo daleč preko dosedanjih dosežkov.

Dandanes so informacijsko-komunikacijske tehnologije del vsakdanjega življenja. Uporabljamo jih v številnih organizacijah in gibanjih v političnih, vladnih ter uradniških institucijah in zaradi tega so postale nepogrešljive v življenju vsakega posameznika.

Po Budgeu je razvoj elektronskih oblik komuniciranja prinesel ugodne pogoje in ustvaril pozitivne okoliščine za razcvet neposredne demokracije in kot pravi: »Neposredna participacija ljudstva pri razpravljanju in volitvah ni le mogoča, pač pa zaradi elektronskih medijev preprosta« (glej Oblak 2003: 60).

Internet je eden izmed dejavnikov, ki ima zelo velik vpliv na razvoj informacijsko-komunikacijske tehnologije. Davis in Ownova poudarjata, da internet omogoča vsaj štiri politične funkcije: »a) dostop do novic in političnih informacij, b) povezovanje med javnimi uradniki in državljani preko različnih spletnih strani, c) vzpostavljanje forumov za politično razpravljanje, d) zbiranje stališč in ocenjevanje javnega razpoloženja« (Davis in Owen v Oblak 2003: 52).

»Temeljni pogoj za uporabo sodobne informacijsko-komunikacijske tehnologije za participacijo prebivalcev, tako na lokalni kot na državni ravni, je torej dobra informacijska in komunikacijska infrastruktura na eni strani in informacijska pismenost na drugi« (Lavtar 2007: 86).

V kolikor ni vzpodbud in zgledov na državni ravni, je težko pričakovati, da se bodo lokalne skupnosti odločile za uporabo novih tehnologij pri odločanju na lokalni ravni. Obstajajo formalne ovire v obliki zakonske podlage za vpeljavo e-demokracije v lokalnih skupnostih, kajti v kolikor ni zakonske podlage lokalne oblasti ne morejo ponuditi volivcem možnosti glasovanja v elektronski obliki. Pomemben pogoj je tudi uporaba informacijsko-komunikacijske tehnologije pri participaciji prebivalcev, ne le opremljenost

lokalnih organov lokalne oblasti, ki je eden izmed najpomembnejših dejavnikov. »Gre za upoštevanje državljanov, nevladnih organizacij in drugih institucij, njihovih potreb in volje ter vključevanje vseh uporabnikov, kar bi omogočilo vzajemno izmenjavo e-mnenj in predlogov z uporabo e-posvetovanj, tematskih diskusij spletnih strani, e-forumov, e-glasovanja, e-klepetalnic in e-peticij, v prihodnje pa tudi izvajanje e-referendumov in e-volitev« (Strategija e-uprave v Lavtar 2007: 86).

»E-uprava oziroma elektronska javna uprava je oblika izvajanja poslovnih procesov v organih javne uprave, ki temelji na uporabi sodobne informacijsko-komunikacijske tehnologije in je usmerjena h končnim uporabnikom (državljeni, poslovni subjekti, zaposleni v javni upravi)« (2006 Strategija o e-upravi Republike Slovenije: 4).

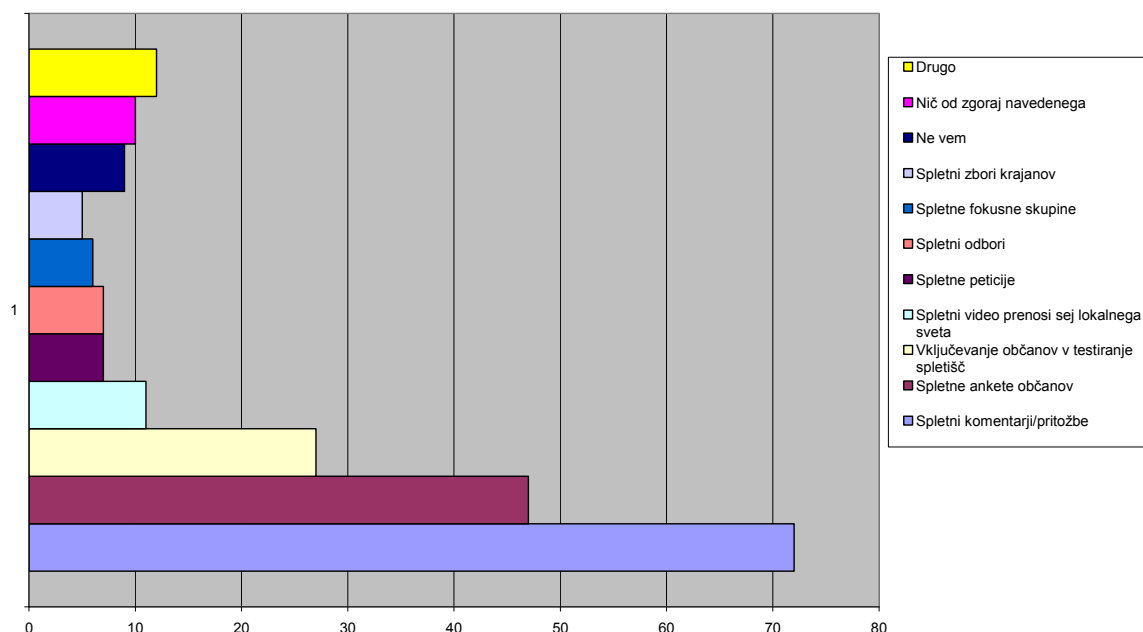
Koncept t. i. elektronske demokracije pomeni uporabo demokratičnih potencialov informacijsko-komunikacijskih tehnologij za izboljševanje predstavnškega modela demokracije. Informacijsko komunikacijske tehnologije se uporabljajo za spodbujanje politične participacije državljanov in civilne družbe preko izboljševanja spletnega dostopa do informacij javnega značaja in komunikacijo z državljani s pomočjo e-pošte (glej Delakorda, Delakorda, Lukšič 2006: 3). E-demokracija predstavlja dodatek k današnji predstavnški demokraciji in omogoča tudi več participacije državljanov v direktnih oblikah participacije (glej Internet 5).

»E-demokracija predstavlja uporabo informacijskih in komunikacijskih tehnologij (IKT) in strategij znotraj političnih in vladnih procesov na lokalni, nacionalni in mednarodni ravni s strani demokratičnih akterjev, ki vključujejo vlado, izvoljene uradnike, medije, politične organizacije in državljane/volivce« (Internet 5).

Po Lukšiču je e-demokracija splet orodij oziroma e-form za zbiranje mnenj občanov, ki so potem vključena v komunikacijske in odločevalske procese v občinskih institucijah. E-demokracija ne predstavlja nov model demokracije, kajti izhaja iz klasične predstavnške demokracije, ki pa je oplemenitena z novimi oblikami participacije prebivalcev pri odločanju, ki jih omogoča informacijsko-komunikacijska tehnologija (Lukšič 2005: 231).

Demokratični potenciali informacijsko-komunikacijske tehnologije so: e-dostop do občinskih spletnih strani in e-peticije, e-forumi in e-ankete kot sredstva za spodbujanje e-demokracije.

Graf 8.1: Metode participacije lokalnega prebivalstva v praksi



Vir: Pičman Štefančičeva 2006: 151.

Graf 8.1 nam prikazuje politično e-participacijo, ki jo je izvajal britanski Inštitut za družbene raziskave MORI leta 2004. Raziskava je prikazala, da v največ občinah občani e-participirajo preko podajanja spletnih komentarjev in pritožb (72 %), reševanja spletnih anket (47 %) ali vzpostavljanja e-forumov. V Republiki Sloveniji ima velika večina že vzpostavljeno predstavitveno spletno stran⁹, ki predstavljajo ustrezno podlago za zagotavljanje informacijskih funkcij.

»Institucionalizacijo lokalne e-demokracije, torej vpeljavo novih tehnološko podprtih platform in oblik soudeležbe oziroma sodelovanja občanov v procesih sprejemanja oblastnih odločitev, je tako mogoče razumeti kot ključno pridobitev predvsem v krepitvi demokratičnega značaja postopkov občinskih oziroma mestnih svetov kot strateških organov lokalnega odločanja« (Pičman Štefančič 2006: 150).

⁹ Večina občin v Sloveniji omogoča e-dostop, obstajajo pa tudi tiste, ki zagotavljajo e-forume, e-ankete in e-posvetovalnice. Več o tem v A. Lukšič: Elektronska demokracija na lokalni ravni v Sloveniji – poskus konceptualizacije, v M. Brezovšek, M. Haček (ur.): Lokalna demokracija II, Uresničevanje lokalne samouprave v Sloveniji, Fakulteta za družbene vede, Ljubljana 2005, str. 229–250.

8.1 E-PARTICIPACIJA NA LOKALNI RAVNI

Pri projektu britanske vlade je nastala najbolj primerna definicija e-participacije.

Elektronska participacija pomeni uporabo informacijsko-komunikacijskih tehnologij za odpiranje novih kanalov v demokratičnih procesih med volitvami. To vključuje e-sodelovanje in e-soodločanje državljanov v procesu vladnega sprejemanja politik, zakonodajnem postopku, nadzoru izvoljenih predstavnikov ter postopku oblikovanja politik znotraj političnih strank in drugih organizacij civilne družbe. (In the service of democracy v Lavtar 2007: 93)

Zaradi spremembe družbenih okoliščin so se politični participaciji pridružile še nove neformalne oblike, katerih pogost razlog je uvedba novih informacijsko-komunikacijskih tehnologij:

- organizirane skupine ljudi (okoljevarstveniki, ...),
- skupine državljanov, ki komentirajo ali predlagajo zakone,
- »grass-root« lobiranje in
- uporaba novih tehnologij, predvsem svetovnega spleta.

Informacijsko-komunikacijska tehnologija še prav posebej ustreza lokalni organizacijski strukturi, kajti ponudila bi naj odgovore, kako ohraniti demokratični »ljudski« ideal. S pomočjo demokratičnih in emancipatornih potencialov, ki so del informacijsko-komunikacijske tehnologije, zmanjšujejo razliko med legitimnostjo in legalnostjo odločanja o javnih zadevah (glej Pičman Štefančič 2006: 141).

Ahmed razdeli vrste participacije (z uporabo informacijsko-komunikacijske tehnologije) na:

1. informiranje (enostavno potovanje informacije od vlade proti prebivalcem),
2. konzultacijo ali posvetovanje (dvosmerno razmerje), pri katerem so prebivalci spodbujeni, da izražajo svoja stališča do vladnih projektov in
3. aktivno participacijo (partnerski odnos, pri katerem so prebivalci spodbujeni, da definirajo in ustvarjajo politiko) (glej Lavtar 2007: 95).

Po Martinu (2006) je bistveno za uspešno uvedbo e-participacije:

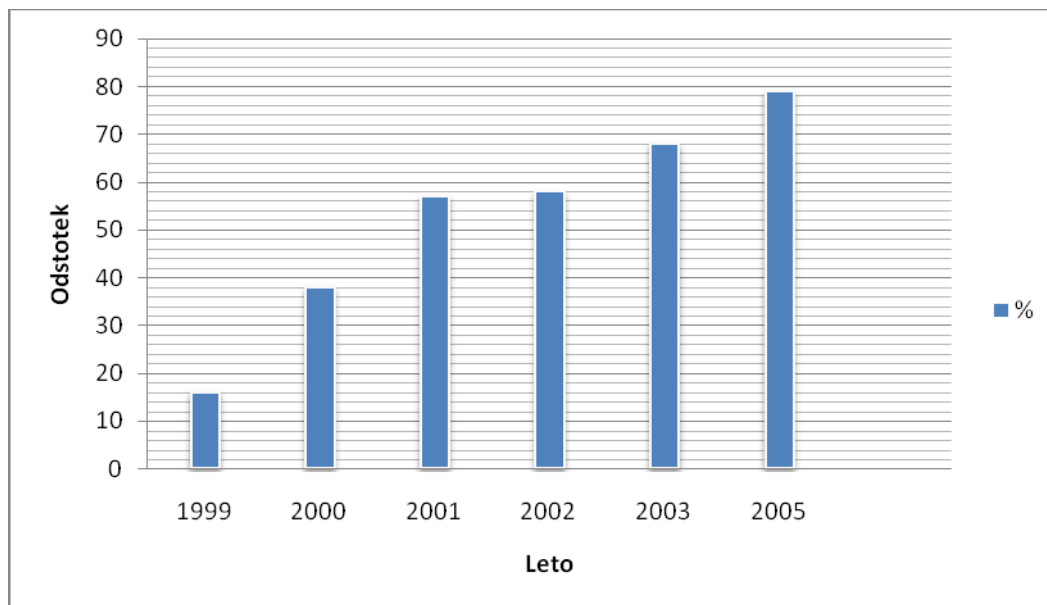
- vnaprejšnji načrt participativnega procesa, ki mora biti primeren vsebini postopka in udeležencem;
- predanost in zavezanost procesu participacije tako političnih akterjev kot tudi uprave;
- predstavitve procesa, tako da so prebivalci obveščeni o možnostih za sodelovanje;
- uporaba virtualnega okolja, ki je prilagojeno vsebini procesa ter omogoča privlačno in enostavno vključitev prebivalcev v proces participacije in omogoča dobro vodenje razprave;
- splošna javna dostopnost do virtualnega okolja ter
- ustrezno izobraževanje prebivalcev in javnih uslužbencev za uporabo virtualnega okolja (glej Lavtar 2007: 91).

Pičman Štefančičeva je politično participacijo z uporabo informacijsko-komunikacijske tehnologije razdelala v hierarhično piramidalno strukturo na pasivne, aktivne in interaktivne oblike, pri čemer naj bi piramidalna struktura označevala tudi hierarhično pod- in nadrejenost oziroma kvalitativne razlike posameznih oblik participacije:

- pasivne oblike se nanašajo na razširjanje in uporabo informacij, bodisi da so avtorji informacij državljani bodisi oblastniki (e-dostop oziroma e-brkljalnik, e-poštna opozorila);
- aktivne oblike pomenijo aktivno sodelovanje civilne družbe in države, pri čemer prva ne dosega statusa enakopravnega udeleženca v odločevalskih procesih. Nanašajo se na tisto skupino delovanja, ki zahteva dejavnost udeležencev, a hkrati ne predvideva neposredne korelacije med delovanjem in sprejeto odločitvijo (e-peticija, e-forum in e-anketa);
- interaktivne oblike (e-posvet in e-volitve) pa pomenijo tudi ustrezno odzivnost oblasti, ne le aktivnosti prebivalcev. Odzivnost oblasti se lahko stopnjuje od obvezne obravnave in odgovorov na stališča prebivalcev do brezpogojne zavezanosti k izraženi volji prebivalcev (glej Lavtar 2007: 95–96).

Uporaba interneta je v Sloveniji zelo razširjena. Njegovi uporabniki se tudi zavedajo njegovih demokratičnih potencialov, ker jih zelo pozitivno ocenjujejo, vendar pa uporabniki podpovprečno uporabljajo možnosti na internetu za »e-participacijo«. Politična vloga interneta je v Sloveniji znižana na opravljanje zgolj dveh funkcij: dostop do političnih informacij na spletu in na dostop do javnomnenjskih glasovanj (glej Oblak 2003: 66).

Graf 8.2: Prisotnost občin na spletu v Republiki Sloveniji 1999–2005



Vir: Lavtar 2007a: 58.

Po podatkih analize, ki so jo izvedli leta 2005 Dečman, Klunova in Lebnova, je samo še 40 občin v Republiki Sloveniji brez svojih spletnih strani. Od 111 občin s svojimi spletnimi stranmi jih je samo 24 uporabljalo e-posvetovanja ali e-anquete in le 19 e-forume. Glede na omenjene podatke sklepamo, da je uporaba informacijsko-komunikacijske tehnologije v večini slovenskih občin omejena na orodja za dostop do informacij (glej Lavtar 2007a: 57). Glede na graf 8.2 lahko vidimo, da se število spletnih strani slovenskih občin z leti veča in iz tega lahko sklepamo, da se povečuje tudi e-participacija občanov v posameznih občinah.

9. UDELEŽBA DRŽAVLJANOV V LOKALNEM JAVNEM ŽIVLJENJU

»Demokracija v lokalnih skupnostih je predpostavka demokratičnosti celotne države, zato je treba neposredno udeležbo državljanov v lokalnem javnem življenju okrepiti« (Brezovšek 2005: 280).

S stališča Sveta Evrope (SE) je lokalna samouprava, ki je pokazatelj demokratičnosti neke države, tudi temeljni kamen vsake demokracije.

»Lokalna demokracija je splet neposrednega odločanja prebivalcev in predstavniške demokracije. Če ni neposrednega odločanja prebivalcev na lokalni ravni, ni mogoče govoriti o lokalni samoupravi« (Vlaj 2002: 62).

V dokumentu o Izhodiščih in predlogih za nadaljnji razvoj lokalne samouprave v Republiki Sloveniji (RS) piše:

Na podlagi analize o odločanju prebivalcev v lokalnih skupnostih bo Služba za lokalno samoupravo predvidela načine, s katerimi bi zagotovili povečanje interesa za neposredno odločanje, za sodelovanje pri nevladnih organizacijah in možnosti vključitve civilnopravnih oblik odločanja na lokalni ravni. Smiselno bi bilo proučiti možnosti sprejemanja letnih programov za spodbujanje takega vključevanja v lokalnih skupnostih kot tudi možnosti za spremembo zakonodaje – predvsem Zakona o lokalni samoupravi, s katerimi bi predvideli nove oblike odločanja prebivalcev. (Vlaj 2002: 62)

Cilji uvedbe lokalne samouprave v Republiko Slovenijo so opredeljeni zlasti kot:

- kakovostnejše življenje ljudi v lokalnih skupnostih,
- soodločanje ljudi: demokratične lokalne volitve, referendumi, zbori občanov, državljanska iniciativa, pa tudi nove oblike in načini za aktiviranje civilne družbe na lokalni ravni,
- racionalna in učinkovita lokalna uprava (lokalni menedžment),
- enakomernejši razvoj vse skupnosti (uresničevanje načel subsidiarnosti in decentralizacije),

- uveljavitev lokalne samouprave kot bistvene prvine parlamentarne demokracije, ki temelji na načelih demokracije in decentralizacije oblasti;
- ponovna ugotovitev in uveljavitev identitete klasične občine in drugih oblik lokalne samouprave,
- uvedba pokrajin,
- primerljivost s sosedi in Evrope (glej Vlaj 2002: 62-63).

Na področju lokalne in regionalne demokracije v Evropi so v ospredju predvsem spodnji cilji in vrednote:

- varstvo človekovih pravic in uveljavljanje vseh vrst demokracije,
- povečana udeležba državljanov v lokalnem in regionalnem javnem življenju; zlasti naj bi povečalo udeležbo mladih in žensk v organih lokalnih in regionalnih skupnosti,
- čezmejno sodelovanje lokalnih in regionalnih skupnosti, še zlasti v kulturi, pri medsebojnem spoznavanju in učenju,
- uveljavljanje načela subsidiarnosti in s tem povezane regionalizacije držav,
- na partnerstvu temelječ in skupen pristop vseh akterjev in s tem krepitev demokratične strukture in duha evropskih povezovalnih procesov na vseh ravneh oblasti,
- nepogrešljiva vloga lokalnih in regionalnih skupnosti pri uresničevanju prava Evropske unije na poddržavni ravni (glej Vlaj 2002: 63).

Mednarodni dokument za zaščito lokalnih svoboščin (MELLS) je Državni zbor sprejel 1. oktobra 1996, za Republiko Slovenijo pa je začel veljati 1. marca 1997¹⁰.

Dr. Stane Vlaj je zapisal, da morajo biti z ratifikacijo MELLS-a rešena naslednja temeljna vprašanja lokalne demokracije:

- pravni temelj lokalne samouprave: priznanje lokalne samouprave v domačem pravu (ustava, zakonodaja),
- področje dejavnosti in struktura lokalne samouprave: metode in merila za razdelitev pristojnosti (obseg pristojnosti, subsidiarnost); zmožnost lokalnih oblasti upravljati bistveni del javnih zadev prek svetov, ki jih sestavljajo demokratično izvoljeni predstavniki in njihovih izvršilnih organov ter notranje upravne strukture z lastnim osebjem,

¹⁰ Zakon o ratifikaciji Evropske listine lokalne samouprave (MELLS), 3. člen. Uradni list RS, št. 57/1996

- jamstvo avtonomije: status izvoljenih predstavnikov, varstvo meja lokalnih oblasti, omejitve nadzora lokalnih oblasti, sodna sredstva (dostop, možnosti),
- ustrezni finančni viri: lastni viri in lastnina; pravica pobirati lokalne davke; sistem finančne izravnave; sistem dotacij; dostop do trga kapitala; upravljanje virov,
- pravica združevanja in načelo posvetovanja: sodelovanje lokalnih oblasti (strukture, čezmejno sodelovanje); postopki posvetovanj,
- uresničevanje političnih pravic: volilna pravica in demokratični volilni proces, svoboda izražanja in združevanja, pravica do obveščeniosti in udeležbe na lokalni ravni, če so v veljavi lokalni referendumi in druge oblike neposredne demokracije, možnosti obrambe pred ukrepi lokalnih oblasti, udeležba tujcev v javnem življenju na lokalni ravni,
- demokracija na vmesnih ravneh, če je uvedeno delovanje vmesnih oblasti, kot so regije, glede navedenih zadev in glede na 13. člen MELLIS (glej Vlaj 2002, 66–67).

»Načelo subsidiarnosti kot temeljno načelo, ki ga spoštujeta SE in EU, pomeni med drugim, da država in mednarodne institucije, predvsem EU, upoštevajo vlogo in položaj lokalnih in regionalnih oblasti v posamezni državi« (Vlaj 2002: 67).

Odločanja o javnih zadevah v lokalnih skupnosti morajo potekati prav tako demokratično kot na ravni države. To pomeni, da lokalno prebivalstvo o javnih zadevah odloča bodisi neposredno ali preko izvoljenih predstavnikov v predstavniških organih. Predstavniški organi sprejemajo odločitve na politični ravni, v lokalni skupnosti pa mora obstajati tudi izvršilna struktura, ki skrbi za izvrševanje teh odločitev. (Virant 2004: 162–163)

Po Brezovšku so ključne točke pri izgradnji učinkovite, odzivne in demokratične lokalne oblasti:

- spoznanje, da gre za zelo zahtevno, zapleteno in celovito nalogo in da je državljanska pooblaščenost predpostavka učinkovite lokalne vladavine;
- izgradnja skladnega sodelovanja med različnimi ravnmi oblasti (lokalno, regionalno in centralno);
- spoznanje o dolgoročnosti spreminjanja in prilagajanja lokalne samouprave sodobnim razvojnim težnjam;

- okrepitev upravljaljskih in menedžerskih sposobnosti na lokalni ravni;
- vzpostavitev ustrezne finančne podlage za razvoj lokalnih skupnosti;
- izgradnja koalicij podpore pri reformi in razvoju občine z okrepitevijo civilne družbe;
- okrepitev in razvoj učinkovitega partnerstva med javnim in zasebnim sektorjem;
- potreba po načrtovanju, odgovornosti in razvidnosti javnih financ in vzpostavitev državljskega zaupanja v druge (glej Brezovšek 2005: 280).

9.1 PROBLEMI POLITIČNE PARTICIPACIJE IN VOLILNA NEUDELEŽBA V SLOVENIJI

O problemu politične participacije lahko govorimo, kadar opazimo veliko abstinenco oziroma zadržanost pri političnem udejstvovanju. V neki meri neparticipacija ne predstavlja problema, kajti določena stopnja zadržanosti je za demokracijo koristna, predvsem pa je znak soglasja s tistimi, ki so na oblasti.

Mnogi državljani kvalificirajo volitve po njihovi pomembnosti, npr. da so parlamentarne volitve pomembnejše od lokalnih volitev, vendar je ta miselnost v osnovi napačna, kajti vsake volitve so pomembne.

Verba, Schlozman in Brody so ugotovili, da je volilna neudeležba posledica treh razlogov: ljudje nimajo časa za sodelovanje, so razočarani nad politiko ali pa zaradi izolacije od družbenih mrež, ki so vpletene v politiko (glej Haček 2007: 36).

Judith Shklar piše da je »glasovanje na volitvah vedno »certifikat« polnega članstva udeležbe v družbi, njegova vrednost pa temelji predvsem na zmožnosti vzpostavitve minimalne družbene dignitete« (Brezovšek 2004: 36).

Problem, ki se je prikazal v novejšem času je volilna abstinenca – voljna odločitev državljanov, da se volitev ne udeležijo. Omenjeni problem je predvsem zanimiv za znanstvenike in politike, za slednje je zanimiv predvsem z vidika možnosti, da »motivirajo« svoje volivce, da se le-ti udeležijo volitev. Znanstveniki pa predvsem hočejo pridobiti odgovore na vprašanja, kot so: zakaj državljani, ki imajo priložnost, da s svojim glasovanjem

dajo podporo svojemu kandidatu tega ne storijo in v čem se ti volivci razlikujejo od onih, ki so se udeležili volitev (glej Brezovšek 2004: 37).

»Abstinenca (volilno neudeležbo) lahko smatramo kot indikator družbene anomalije in jo lahko interpretiramo v pojmih družbene ne-integracije, ne-participacije v politiki, družbe, odsotnosti »socialitete democratique«, ali pa kot povsem določeno politično izbiro (kot politično pozicioniranje)« (Brezovšek 2004: 46).

»Volilno glasovanje je namreč tisto, ki zagotavlja enega najbogatejših virov informacij o odnosih med posamezniki, družbo in politiko« (Brezovšek 2004: 38).

Tabela 9.1: Razlogi za neudeležbo na lokalnih volitvah (v odstotkih)

	Sploh ne drži 1 *	2	3	4	Popolnoma drži 5	Ne vem 8
<i>Posameznikov glas nima nobene teže</i>	36,4	11,4	15,3	7,4	21,6	8,0
<i>Posameznikov kandidat nima nobene možnosti</i>	50,0	11,4	10,8	3,4	9,7	14,8
<i>Dovolj imam politike</i>	20,5	8,5	15,9	10,8	36,4	8,0
<i>Nezadovoljen s ponujenimi kandidati</i>	32,6	8,4	18,0	9,6	18,5	12,9
<i>Vreme</i>	74,9	5,0	2,8	1,1	7,3	8,9

* Na vprašanje »Nam lahko zaupate, zakaj se niste udeležili volitev?«. Za vsako trditev izberite oceno od 1 do 5, kjer 1 pomeni sploh ne drži, 5 pa popolnoma drži.

Vir: Brezovšek 2004: 46.

Kot prikazuje tabela 9.1. se volivci niso udeležili volitev najbolj zaradi razloga, ker imajo dovolj politike (36,4 %), ker posameznikov glas nima nobene teže (21,6 %) in ker so nezadovoljni s ponujenimi kandidati (18,5 %). Glede na raziskavo »Stališča o lokalni demokraciji« pa vreme (74,9 %) sploh ne vpliva na volilno udeležbo volilnih upravičencev.

Problem politične participacije predstavlja tudi neenaka zastopanost vseh družbenih kategorij, predvsem žensk, mlajših, manj izobraženih ter tistih z nižjim socialnim statusom.

Participacija državljanov bi bila potrebna tudi na drugih področjih človeškega življenja, kot so gospodarstvo, socialno varstvo, izobraževanje itd., in ne samo na političnem področju, kajti tudi ostala področja delujejo po demokratičnih principih (glej Hirst v Tomšič 2002: 43).

Obstajajo tudi načini, kako bi stimulirali prebivalstvo, da bi bolj sodelovali na volitvah (mnogi od teh načinov so že uporabljeni v Sloveniji):

- manjša pogostost volitev;
- ukrepi, kot so volitve ob vikendih, daljša odprtost volišč, možnost glasovanja po pošti, možnost predčasnih volitev, lažji dostop do volišča invalidnim osebam;
- obvezne volitve;
- uvedba elektronskih volitev.

10. ZAKLJUČEK

Politična participacija je zelo močno povezana s predstavniško demokracijo, tako na državni kot tudi na lokalni ravni. V diplomski nalogi sem predstavila različne načine politične participacije na lokalni ravni, najbolj pa sem se osredotočila na volilni udeležbo, ki je ena izmed najpomembnejših oblik politične participacije.

V diplomski nalogi sem opredelila različne oblike politične participacije na lokalni ravni, kot je volilna udeležba, oblike neposredne participacije (zbor občanov, referendum, volilna iniciativa) in novejšje oblike participacije na lokalni ravni (e-participacija).

S prvo hipotezo sem želela preveriti, ali je volilna udeležba na lokalnih volitvah višja kot na parlamentarnih ter predsedniških volitvah, kajti zadeve lokalnega pomena so volivcem bolj blizu in jih verjetno tudi bolj zanimajo kot zadeve na državni ravni. Glede na rezultate volilne udeležbe pa lahko ovržem tezo, da je volilna udeležba na lokalnih volitvah večja kot na parlamentarnih in predsedniških volitvah. Razlogi, zakaj občani sodelujejo oziroma se udeležijo lokalnih volitev so zelo različni, vendar je eden najpomembnejših državljanska dolžnost, sledijo pa ji, narediti nekaj dobrega za občino in zagotoviti uspešnost svojega kandidata.

Hipotezo pod zaporedno številko dva lahko potrdim, kajti udeležba pri oblikah neposredne participacije je veliko manjša kot udeležba na volitvah, tako na lokalni kot tudi na državni ravni. Neposredna demokracija, med katero spadajo referendum, občinski zbor in ljudska iniciativa, je mnogo bolj izvedljiva na lokalni kot na državni ravni, kajti pri neposredni demokraciji gre za to, da je vsak glas slišan, kar na državni ravni ni mogoče. Iz različnih virov pa lahko ugotovimo, da se neposredna demokracija na lokalni ravni zelo redko izvaja.

S političnega vidika je pomembnost lokalnih volitev primerljiva s pomenom državnozborskih volitev, kajti lokalne volitve (posredno) vplivajo na razmerja na državni ravni. Kot primer lahko ponazorimo stranko Liberalne demokracije Slovenije, kjer je slab rezultat na lokalnih volitvah povzročil premike v delovanju stranke tudi na nacionalni ravni.

V diplomski nalogi sem tudi opisala možnosti in načine političnega participiranja posebnih skupin v lokalnih skupnostih, kot so ženske, narodne skupnosti in Romi. Pri lokalnih volitvah so uvedli volilne kvote, kar pomeni, da mora vsaka stranka predlagati najmanj 20 % predstavnikov, tako moške kot tudi ženske strani. Narodni skupnosti v Sloveniji (italijanska in madžarska) imata z zakonom določenega najmanj enega predstavnika v občinskem svetu, kjer živi narodna skupnost. Romska skupnost ima pravico voliti svojega predstavnika za člana občinskega sveta. Tako je bilo na lokalnih volitvah leta 2006 izvoljenih že 19 predstavnikov romske skupnosti v istem številu občin.

Politične stranke do neke mere vplivajo na politično participacijo na lokalni ravni, vendar nimajo tolikšnega vpliva kot na državni ravni. Organiziranost politične stranke na lokalni ravni ima velik pomen o tem, ali bo dobila svetnike v občinskem svetu ali pa bo izvoljen županski kandidat, ki ga je predlagala stranka. V Sloveniji je zelo uveljavljeno nestranskarstvo, kar lahko potrdim tudi z rezultati raziskave, kjer samo 2,7 % anketiranih zaupa v politične stranke¹¹.

V diplomski sem opisala različne vrste politične participacije, od zelo aktivne vloge, kot je kandidiranje na volitvah do pasivnih vlog posameznikov, kot je podpis peticije. Z uvajanjem informacijsko-komunikacijske tehnologije se večja tudi e-participacija, med katero štejemo udeležbo na e-volitvah, e-forumih, sodelovanje v e-anketah in podobno.

Udeležba v e-participaciji je lepo vidna z večanjem števila spletnih strani občin, ki so začele ponujati več možnosti za sodelovanje svojih občanov, kot je elektronsko obveščanje, e-forumi ali e-ankete. Glede na raziskave o obiskanosti spletnih strani pa lahko predvidevamo, da se bo e-participacija še naprej širila in pridobivala nove uporabnike in s tem lahko potrdim svojo zadnjo hipotezo, da se je z razvojem informacijsko-komunikacijske tehnologije povečala tudi e-participacija.

¹¹ Vprašanje 3.40: »Komu od navedenih v vaši občini v največji meri zaupate?«

1 – županu	45.5 %
2 – občinskemu svetu	21.5 %
3 – občinski upravi	5.0 %
4 – političnim strankam	2.7 %
5 – ne vem	25.2 %

N=1093 (vir: Raziskava »Stališča o lokalni demokraciji«, Center za politološke raziskave, Fakulteta za družbene vede, 2003).

Ob analizi volilne neudeležbe sem ugotovila, da se v večini občani politično ne participirajo zaradi negativnega odnosa do politike in političnih institucij (razočaranje, nezaupanje, ...).

Visoka stopnja politične participacije je bila značilna v času osamosvajanja Slovenije bolj v nekonvencionalnih oblikah, medtem ko v današnjem času bolj prevladujejo konvencionalne oblike politične participacije, kot so članstvo v političnih strankah ali pa udeležba na volitvah.

Politična participacija na lokalni ravni je razvita v smislu, da se občani udeležujejo volitev, občinskih zborov, referendumov ali pa ljudskih iniciativ ali pa sodelujejo preko različnih drugih oblik politične participacije, kot je pisanje člankov, udeležba na stavkah, podpis peticije ... Vendar so nekateri Slovenci še vedno v fazi nezaupanja v politične institucije in menijo, da njihov glas ne bo spremenil ničesar, zato je tudi precej razvita nepolitičnost v Sloveniji.

11. LITERATURA

Samostojne publikacije:

1. Brezovšek, Marjan, Miro Haček in Milan Zver (2007): *Democratic Praxis in Slovenia*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk.
2. Budge, Ian (1996): *The new challenge of Direct Democracy*. Cambridge: Polity Press.
3. Conway, M. Margaret (2000): *Political participation in the United States*. Washington, D.C.: A Division of Congressional Quarterly Inc..
4. Della Porta, Donatella (2003): *Temelji politične znanosti*. Ljubljana: Sophia.
5. Đorđević, Jovan (1964): *Novi ustavni sistem*. Beograd: Savremena administracija.
6. Fink-Hafner, Danica (2001): *Politične stranke*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
7. Grad, Franc (1998): *Lokalna demokracija: (organizacija in volitve)*. Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije.
8. Grad, Franc (2004): *Volitve in volilni sistemi*. Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije.
9. Jesih, Boris (2003): *Politična participacija narodnostnih manjšin primer koroških Slovencev*. Doktorska disertacija. Ljubljana: FDV.
10. Jesih Boris (2007): *Med narodom in politiko. Politična participacija Koroških Slovencev*. Celovec: Drava.
11. John, Peter (2001): *Local Governance in Western Europe*. London: Sage.
12. Krašovec, Alenka (2000): *Moč v političnih strankah*. Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.
13. Lavtar, Roman (2007): *Participacija prebivalcev pri odločanju o javnih zadevah na lokalni ravni v Sloveniji*. Doktorska disertacija. Ljubljana: FDV.
14. Lavtar, Roman (2007a): *Sodelovanje prebivalcev v slovenskih občinah: (participacija prebivalcev pri odločanju o javnih zadevah na lokalni ravni v Sloveniji)*. Maribor: Inštitut za lokalno samoupravo in javna naročila.
15. Milbrath, W. Lester (1965): *Political participation – How and why do people get involved in politics?* Chicago: Rand McNally & Company.
16. Savec, Zofija (2003): *Lokalne volitve 2002: županske volitve 10. 11 in 1. 12. 2002, volitve v občinske svete 10. 11. 2002*. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije.
17. Šmidovnik, Janez (1995): *Lokalna samouprava*. Ljubljana: Cankarjeva založba.

18. Tomšič, Matevž (2002): *Politična stabilnost v novih demokracijah*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
19. Virant, Grega (2004): *Pravna ureditev javne uprave*. Ljubljana: Fakulteta za upravo.
20. Vlaj, Stane (2004): *Lokalna samouprava: teorija in praksa*. Ljubljana: Fakulteta za upravo.

Članki v zbornikih in revijah:

1. Bačlija, Irena (2005): Participacija romske skupnosti na lokalni ravni. V Marjan Brezovšek in Miro Haček (ur.) *Lokalna demokracija II: Uresničevanje lokalne samouprave v Sloveniji*, 150–176. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
2. Brezovšek, Marjan (1995): Interesne skupine in politični sistemi. V Igor Lukšič (ur.): *Interesna združenja in lobiranje, zbornik referatov, Politološki dnevi Portorož, 26. in 27. maj 1995*, 19–34. Ljubljana: Slovensko politološko društvo.
3. Brezovšek, Marjan (1995): Politična participacija. *Teorija in praksa*, 32(3–4), 199–211.
4. Brezovšek, Marjan (2004): Uvodna beseda. V Marjan Brezovšek, Miro Haček in Alenka Krašovec (ur.) *Lokalna demokracija I: Analiza lokalnih volitev 2002*, 5–8. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
5. Brezovšek, Marjan (2004): Preučevanje lokalne demokracije in zaznave Slovencev. V Marjan Brezovšek, Miro Haček in Alenka Krašovec (ur.) *Lokalna demokracija I: Analiza lokalnih volitev 2002*, 9–21. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
6. Brezovšek, Marjan (2004): Problem volilne (ne)udeležbe na lokalnih volitvah in volilno ravnanje. V Marjan Brezovšek, Miro Haček in Alenka Krašovec (ur.) *Lokalna demokracija I: Analiza lokalnih volitev 2002*, 36–48. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
7. Brezovšek, Marjan (2005): Problemi in perspektive lokalne demokracije v Sloveniji. V Marjan Brezovšek in Miro Haček (ur.) *Lokalna demokracija II: Uresničevanje lokalne samouprave v Sloveniji*, 263–282. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
8. Ferfila, Bogomil (2000): Sodobni politični sistemi in javne politike – presojanje in razvrščanje. V Bogomil Ferfila in Polonca Kovač: *Javne politike in javna ekonomika*. 12–74. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
9. Grad, Franc (2001): Lokalni organi. V Stane Vlaj (ur.): *Vodnik po slovenski lokalni samoupravi*, 47–59. Ljubljana: Inštitut za lokalno samoupravo pri Visoki upravni šoli.

10. Haček, Miro (2004): Lokalne volitve zgolj kot indikator za parlamentarne?. V Marjan Brezovšek, Miro Haček in Alenka Krašovec (ur.) *Lokalna demokracija I: Analiza lokalnih volitev 2002*, 22–35. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
11. Haček, Miro (2004): Fenomen neodvisnih kandidatov in listni. V Marjan Brezovšek, Miro Haček in Alenka Krašovec (ur.) *Lokalna demokracija I: Analiza lokalnih volitev 2002*, 63–74. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
12. Haček, Miro (2004): Rezultati lokalnih volitev 2002 (priloga). V Marjan Brezovšek, Miro Haček in Alenka Krašovec (ur.) *Lokalna demokracija I: Analiza lokalnih volitev 2002*, 184–187. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
13. Haček Miro (2007) Lokalne volitve – še vedno zgolj drugorazredne volitve? *Lex Localis* 5(1), 31–46.
14. Kaučič, Igor (1999): Oblike neposredne demokracije. V Franc Grad, Igor Kaučič, Ciril Ribičič in Ivan Kristan: *Državna ureditev Slovenije*, 239–262. Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije.
15. Makarovič, Matej (2002): Politična participacija v desetletju demokratizacije. V Niko Toš in Ivan Bernik (ur.): *Demokracija v Sloveniji, prvo desetletje*, 29–45. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
16. Lukšič, Andrej (2005): Elektronska demokracija na lokalni ravni v Sloveniji – poskus konceptualizacije. V Marjan Brezovšek in Miro Haček (ur.) *Lokalna demokracija II: Uresničevanje lokalne samouprave v Sloveniji*, 229–250. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
17. Pičman Štefančič, Polona (2006): Institucionalizacija lokalne e-demokracije. *Lex Localis* 4(1), 137–156.
18. *Poročilo o izidu volitev predsednika republike* (1992). Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije 60, 3403.
19. Stoker, Gerry (1996): Redefining local democracy. V Wilson Pratchet (ur.): *Local democracy and local power*, 188–206. London: Macmillan Press, LTD.
20. *Ustava Republike Slovenije*, 1991. Ljubljana: Državna Založba Slovenije.
21. Vlaj, Stane (2002): Udeležba državljanov v lokalnem javnem življenju. V Stane Vlaj (ur.) *Posvet Lokalna demokracija*, 61–72. Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije, Urad za lokalno samoupravo: Visoko upravna šola.

Internetni viri:

1. Delakorda, Simon, Matej Delakorda in Andrej Lukšič (2006): *Sodobna e-uprava: od zadovoljenega uporabnika do vključenega državljana*. Dostopno na http://www.e-participacija.si/files/sodobna_e-uprava_06-koncna.pdf (18. avgusta 2007).
2. Fink Hafner, Danica in Samo Kropivnik (2006): *Politična udeležba v posocializmu: med deformirano modernostjo, novo modernizacijo in postmodernostjo*. Dostopno na <http://dk.fdv.uni-lj.si/dr/dr51Fink-HafnerKoprivnik.PDF> (25. januar 2008).
3. Oblak, Tanja (2003): *Ali kaj e-participirate?* Dostopno na <http://dk.fdv.uni-lj.si/eknjige//edemokracija.pdf> (17. december 2007).
4. *2006 Strategija e-uprave Republike Slovenije*. Ljubljana. Dostopno na http://www.mju.gov.si/fileadmin/mju.gov.si/pageuploads/mju_dokumenti/pdf/SEP-2010.pdf (18. avgust 2007).
5. Kontelj, Martina: *Lokalne volitve 1994–2006*. Dostopno na <http://www.stat.si/doc/pub/06-RP-078-0701.pdf> (30. julij 2007).
6. Uradni list Republike Slovenije (2005): *Zakon o lokalni samoupravi* (ZLS-UPB2) sprejet 27. septembra 2007. Dostopno na <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200794&stevilka=4692> (18. februar 2008).
7. Uradni list Republike Slovenije (2005): *Zakon o lokalnih volitvah* (ZLV-UPB3) sprejet 27. septembra 2007. Dostopno na <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200794&stevilka=4693> (18. februar 2008).
8. INTERNET 1: Urad Vlade Republike Slovenije za narodnosti. *Madžarska narodna skupnost*. Dostopno na http://www.uvn.gov.si/si/manjsine_ozioroma_narodne_skupnosti/madzarska_narodna_s_kupnost/ (24. september 2007).
9. INTERNET 2: Urad Vlade Republike Slovenije za narodnosti. *Italijanska narodna skupnost*. Dostopno na http://www.uvn.gov.si/si/manjsine_ozioroma_narodne_skupnosti/italijanska_narodna_s_kupnost/ (24. september 2007).
10. INTERNET 3: Urad Vlade Republike Slovenije za narodnosti. *Romska etična skupnost*. Dostopno na http://www.uvn.gov.si/si/manjsine_ozioroma_narodne_skupnosti/italijanska_narodna_s_kupnost/ (24. september 2007).

11. INTERNET 4: Državni portal Republike Slovenije (2005). Javnomnenjske raziskave – Politbarometer. Dostopno na <http://e-uprava.gov.si/ispo/politbarometer/zacetna.ispo> (3. oktober 2007)
12. INTERNET 5: E-demokracija.si (2005). Dostopno na <http://www.e-demokracija.si/?p=5> (5. januar 2008).
13. INTERNET 6: MORI Social Research Institute - *Local e-Democracy National Project*. Dostopno na <http://www.e-democracy.gov.uk/downloads/e-DemSurvey.pdf> (27. december 2007).
14. INTERNET 7: Državni portal Republike Slovenije (1997): *Volitve predsednika Republike*. Dostopno na http://volitve.gov.si/vp1997/udel_sl.htm (10. maj 2007).
15. INTERNET 8: Državni portal Republike Slovenije (2002a): *Poročilo o izidu volitev predsednika Republike (1. krog)*. Dostopno na <http://volitve.gov.si/vp2002/> (10. maj 2007).
16. INTERNET 9: Državni portal Republike Slovenije (2002b): *Poročilo o rezultatu ponovnega glasovanja in o izidu volitev predsednika Republike (2. krog)*. Dostopno na <http://volitve.gov.si/vp2002/> (10. maj 2007).
17. INTERNET 10: Državni portal Republike Slovenije (2007a): *Volitve predsednika Republike*. Dostopno na <http://volitve.gov.si/vp2007/udelezba/udelezba.html> (10. 5. 2007).
18. INTERNET 11: Državni portal Republike Slovenije (2007b): *Volitve predsednika Republike 2007*. Dostopno na <http://volitve.gov.si/vp2007/udelezba2/udelezba.html> (10. maj 2007).